

Stavovi o imigrantima u europskim zemljama

Banovac, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:960676>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Diplomski sveučilišni studij Ekonomija

STAVOVI O IMIGRANTIMA U EUROPSKIM ZEMLJAMA

Diplomski rad

Ime i prezime studenta: Kristina Banovac, 0067529207

Zagreb, rujan 2020.

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet
Diplomski sveučilišni studij Ekonomija

STAVOVI O IMIGRANTIMA U EUROPSKIM ZEMLJAMA
ATTITUDES TOWARDS IMMIGRANTS IN EUROPEAN
COUNTRIES

Diplomski rad

Ime i prezime studenta: Kristina Banovac, 0067529207

Mentor: dr. sc. Petra Međimurec

Zagreb, rujan 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni/diplomski/specijalistički rad, odnosno doktorska disertacija isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Student/ica:

U Zagrebu, _____

(potpis)

Sažetak

Ovaj rad istražuje stavove prema imigrantima u europskim zemljama. U kojim su zemljama stavovi prema imigrantima pozitivniji, a kojim su zemljama negativniji? Kakva je veza između makroekonomskih varijabli, BDP-a per capita, stope ekonomskog rasta, stope nezaposlenosti i stavova prema imigrantima? Kako se stavovi prema imigrantima mijenjaju s obzirom na dob, spol, obrazovanje, dohodak, povjerenje u političare, mjesto stanovanja, mjesto rođenja, diskriminaciju i tradiciju? Kako bi se ponudili odgovori na postavljena pitanja u radu se provodi regresijska i korelacijska analiza na temelju podataka devete runde Europskog društvenog istraživanja. Analiza obuhvaća 27 zemalja. Rezultati pokazuju kako ekonomski razvijenije zemlje s višim BDP-om per capita imaju pozitivnije stavove. Osobe s višim stupnjem obrazovanja, koje žive u gradovima i rođene su u zemlji u kojoj žive, koje ne smatraju da je važno slijediti tradiciju i koje više vjeruju političarima imaju pozitivnije stavove prema imigrantima. Osobe starije dobi i osobe koje nisu pripadnici grupe koja je doživjela diskriminaciju imaju negativnije stavove prema imigrantima. To je u skladu s teorijskim pretpostavkama i dosadašnjim empirijskim istraživanjima. Nezaposlene osobe imaju pozitivnije stavove, što nije u skladu s teorijom.

KLJUČNE RIJEČI: imigranti, stavovi, Europa, regresijska analiza, korelacijska analiza

Summary

This paper explores attitudes towards immigrants in European countries. In which countries are attitudes towards immigrants relatively more positive, and which countries exhibit relatively more negative attitudes towards immigrants? What is the relationship between macroeconomic variables, GDP per capita, economic growth rates, unemployment rates and attitudes towards immigrants? How do attitudes towards immigrants change with regard to age, gender, education, income, trust in politicians, place of residence, place of birth, discrimination and tradition? To find answers to these questions, a regression and correlation analysis is implemented in this study based on data from the ninth round of the European social study. The analysis covers 27 countries. The results show that economically more developed countries, i.e. countries with higher GDP per capita have more positive attitudes towards immigrants. More educated people, people who live in the city, people who were born in the country and people who do not think that it is important to follow tradition and have more trust in politicians have more positive attitudes toward immigrants. Older people and people who are not members of a group that has experienced discrimination have more negative attitudes towards immigrants. This is in line with theoretical assumptions and previous empirical research. Unemployed people have more positive attitudes toward immigrants, which is not in line with expectations.

KEYWORDS: immigrants, attitudes, Europe, regression analysis, correlation analysis

Sadržaj

Sažetak	i
Summary	ii
Sadržaj	iii
1. Uvod	1
1.1. Predmet i ciljevi rada	1
1.2. Istraživačke metode i izvori podataka	2
1.3. Sadržaj i struktura rada	2
2. Migracijski trendovi u europskim zemljama.....	3
2.1. Suvremeni migracijski tokovi prema europskim zemljama	3
2.2. Migrantsko stanovništvo u europskim zemljama	8
3. Postojeća literatura o stavovima o imigrantima	12
3.1. Teorijski okvir za istraživanje stavova o imigrantima.....	12
3.1.1. Ekonomske teorije o stavovima o imigrantima	12
3.1.2. Neekonomske teorije o stavovima o imigrantima	14
3.2. Dosadašnja istraživanja o stavovima o imigrantima	15
3.2.1. Ekonomske odrednice stavova o imigrantima	15
3.2.2. Demografske odrednice stavova o imigrantima.....	16
4. Empirijska analiza stavova o imigrantima u europskim zemljama.....	19
4.1. Podaci, varijable i statističke metode	19
4.2. Deskriptivna analiza stavova o imigrantima u europskim zemljama	21
4.3. Odrednice i korelati stavova o imigrantima u europskim zemljama	25
4.3.1. Rezultati regresijske analize	25
4.3.2. Rezultati korelacijske analize.....	38
4.4. Rasprava	40
5. ZAKLJUČAK	41
Popis literature.....	44

Popis tablica	48
Popis grafikona.....	49
Prilozi	50
Prilog 1	50
Prilog 2	51
Životopis.....	54

1. Uvod

1.1. Predmet i ciljevi rada

U Europi se u zadnjem desetljeću jako puno debatira u znanstvenim i javnim krugovima o temi imigracija i imigranata. S jedne strane, imigracija donosi kulturne i ekonomske dobrobiti jednoj zemlji poput priljeva radne snage koja manjka u određenim industrijama, olakšava preopterećene mirovinske sustave zbog demografskog starenja lokalnog stanovništva te donosi naciji intelektualnu i kulturnu raznolikost. S druge strane postoji strah od toga da će novodoseljeni oduzeti poslove lokalnom stanovništvu, da će doći do povećanja kriminala i negativnog utjecaja na tradiciju i kulturu zemlje. Gotovo sve europske zemlje suočene su s demografskim promjenama, sve je veća potražnja za visoko kvalificiranom radnom snagom i sve veća potreba za sprečavanjem ilegalne (nekvalificirane) imigracije.

Europska unija danas se suočava s najvećim nekontroliranim priljevom migranata u svojoj povijesti, tako da se slobodno može govoriti o migracijskoj krizi. Prema podacima s (Eurostata, 2020a) u razdoblju od 2015. do 2018. u EU je imigriralo skoro 19 milijuna ljudi. Uzroci koji su doveli do eksplozije migrantske krize u 2015. godini su razni, od ekonomskih (potrage za boljim životom, zaposlenjem i boljim standardom života) do neekonomskih (bijeg od ratnih stradanja, nasilja i različitih oblika terorizma). Glavni tokovi migracija usmjereni su prema visokorazvijenim zemljama, gdje je Europska unija unatrag nekoliko godina najpoželjnija, ali i najlakše dostižna destinacija.

Migracijski val već dugo vrijeme izaziva burne reakcije javnosti i rasprave u političkim i akademskim krugovima. Dok se s jedne strane vidi humanitaran problem i ističe kako je najvažnije pobrinuti se za egzistenciju migranata, s druge strane postoje i drugi ekonomski problemi (povećanje konkurencije na tržištu rada, opterećenje za socijalni sustav, smanjenje nadnica radnika) i socio-demografski problemi (promjena strukture stanovništva, povećane stope kriminala i nasilja itd.) koji ulaskom velikog broja ilegalnih migranata prijete europskim državama.

Svakako se može reći da je tema migranata i migracija jako aktualna. Stoga će se u ovome radu fokus staviti na stavove koje stanovništvo u europskim zemljama ima prema imigrantima i to s demografske i ekonomske perspektive. U obzir će se uzeti ekonomski čimbenici na makrorazini (BDP per capita, stopa rasta i stopa nezaposlenosti, prihodi kućanstva) i demografski i drugi pojedinačni čimbenici odnosno obilježja (dob, spol, obrazovanje, mjesto

rođenja, mjesto stanovanja, diskriminacija, tradicija, povjerenje u političare te utjecaj imigracija na ekonomiju zemlje, kulturni život i zemlju kao mjesto života) te će se procijeniti njihova povezanost sa stavovima o imigrantima.

1.2. Istraživačke metode i izvori podataka

Glavni izvor podataka bit će Europsko društveno istraživanje, ESS (engl. *European Social Survey*), a dio podataka bit će podaci s Eurostata. Upotrijebit će se podaci iz devete runde ESS-a koja je provedena 2018. u 27 zemalja: Austriji, Belgiji, Bugarskoj, Cipru, Crnoj Gori, Češkoj, Estoniji, Finskoj, Francuskoj, Hrvatskoj, Irskoj, Italiji, Latviji, Litvi, Mađarskoj, Nizozemskoj, Norveškoj, Njemačkoj, Poljskoj, Portugalu, Slovačkoj, Sloveniji, Srbiji, Španjolskoj, Švedskoj, Švicarskoj, Velikoj Britaniji.

Od statističkih metoda upotrijebit će se metode deskriptivne statistike te korelacijska i regresijska analiza. Podloga za empirijsku analizu bit će relevantna ekonomska i demografska istraživanja o stavovima o imigrantima.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad se sastoji od pet poglavlja. Započet će uvodom, pa da će se u sljedećem poglavlju opisati suvremeni migracijski trendovi u Europi. Potom će se u trećem dijelu rada iznijeti pregled relevantnih ekonomskih i demografskih istraživanja o stavovima o imigrantima. Slijedi empirijski dio rada u kojem će se prikazati rezultati deskriptivne, korelacijske i regresijske analize, a dobiveni rezultati usporedit će se s očekivanjima iz teorijskog dijela rada i s rezultatima iz postojećih empirijskih istraživanja o ovoj temi. U posljednjem poglavlju iznijet će se zaključak.

2. Migracijski trendovi u europskim zemljama

Prije opisa migracijskih trendova, potrebno je objasniti razliku između pojmova koji će se koristiti u radu, a to su migrant, izbjeglica i azilant. Pojam migrant označava osobu koja se odselila iz svog prebivališta, bilo unutar države ili preko međunarodne granice, privremeno ili trajno, ali na dulji period i iz različitih razloga (Eurostat, 2020b). Razlozi migracije mogu biti različiti, od ekonomskih razloga pa sve do prisilnih razloga. Migrant može biti emigrant ili imigrant. Emigrant je osoba koja se iseljava iz neke države, dok je imigrant osoba koja se useljava u neku državu. Pojam izbjeglice u najširem smislu označava svaku osobu koja je zbog rata, elementarne nepogode ili sličnih okolnosti bila prisiljena trajno ili na duži period napustiti svoju domovinu ili prebivalište (UNHCR, 2020). Treći pojam je tražitelj azila koji je napustio svoju domovinu te traži zaštitu od progona, dok je izbjeglici takva zaštita već pružena (UNHCR, 2020).

Prema navedenom postavlja se pitanje tko su sve one osobe koje su posljednjih godina pristizale brodovima u Europu. Oni su i izbjeglice i migranti. Oba pojma su u tom slučaju točna. Kako navodi UNHCR (2020), većina ljudi koji su dolazili su bili iz ratom razorenih područja i pojam izbjeglica bi bio za njih ispravan. No, dio ljudi koji je dolazio nije bio iz tih područja, pa se za njih može upotrijebiti pojam migrant. Prema UNHCR-u, pod pojmovima „izbjeglice“ i „migranti“ misli se na svako kretanje ljudi morskim putem ili kretanje u nekim drugim okolnostima za koje se smatra da bi obje skupine mogle biti prisutne.

2.1. Suvremeni migracijski tokovi prema europskim zemljama

Teme vezane za stavove prema imigrantima i općenito osobama nekih manjinskih skupina su u Europi trenutno jako aktualne, no te su teme vremenski gledano novije (Meuleman, Davidov i Billet, 2009). To se može usporediti s nekim drugim zemljama poput SAD-a, gdje su te teme već dulje vremena jako aktualne zbog njihove povijesti vezane uz robovlasništvo, dok je za mnoge europske zemlje prisutnost većih skupina nacionalnih manjina prilično nedavna pojava, budući da su veliki useljenički tokovi u Europu tek nastali tijekom druge polovice 20. stoljeća (Hooghe, Trappers, Meuleman i Reeskens, 2008).

Europa je bila raskrižje ljudske mobilnosti od davnina. Kroz povijest regija je bila središnji dio globalnih migracijskih sustava koje su joj države pomogle uspostaviti i oblikovati, uglavnom putem merkantilističkih i kolonijalnih ekspanzija (Migration Data portal, 2020). Od

sredine 20. stoljeća imigranti, ekonomski migranti, izbjeglice i azilanti dolaze u Europu u rastućem broju, a izbjeglice iz ratnih područja Bliskog istoka dolaze u sve većem broju zadnjih nekoliko godina (Davidov i Semyonov, 2017). Oni, također, objašnjavaju kako je inicijalni priljev migranta sredinom prošlog stoljeća bio odgovor na ekonomske potrebe europskih zemalja za radnom snagom. Naime, europske zemlje već su dulji niz godina suočene s velikim demografskim problemima. Očekivano trajanje života se povećalo, a fertilitet je pao što je rezultiralo u starenju populacije i smanjenju broja radno sposobnih osoba (Sides i Citrin, 2007). Stoga Europi nedostaje mlada radna snaga, a naročito ona jeftina za manualne, niskokvalificirane poslove. Europa je zato bila privlačnija osobama iz zemalja gdje je vladala velika nezaposlenost, siromaštvo, niske plaće i politička nestabilnost, a uvoz radnika se za Europu činio kao jednostavno i privremeno rješenje. No, kako dalje objašnjavaju Davidov i Semyonov (2017), ti isti migranti kasnije su doveli i svoje obitelji i Europa je postala njihovo trajno prebivalište.

Prema dostupnim podacima (Migration Data Portal, 2020) do kraja Drugog svjetskog rata većina migracija bila je unutar i izvan Europe. Preciznije rečeno, u 19. stoljeću i prvoj polovici 20. stoljeća Europa je bila kontinent neto iseljavanja, s ogromnim odljevima, posebno duž transatlantske rute, migracijskog kanala koji se uspostavio u kontekstu prethodne stoljetne kolonijalne ekspanzije i trgovine robovima. Od sredine 20. stoljeća Europa neprestano postaje regija pozitivne neto migracije, s glavnim obilježjima uzastopnih migracijskih valova.

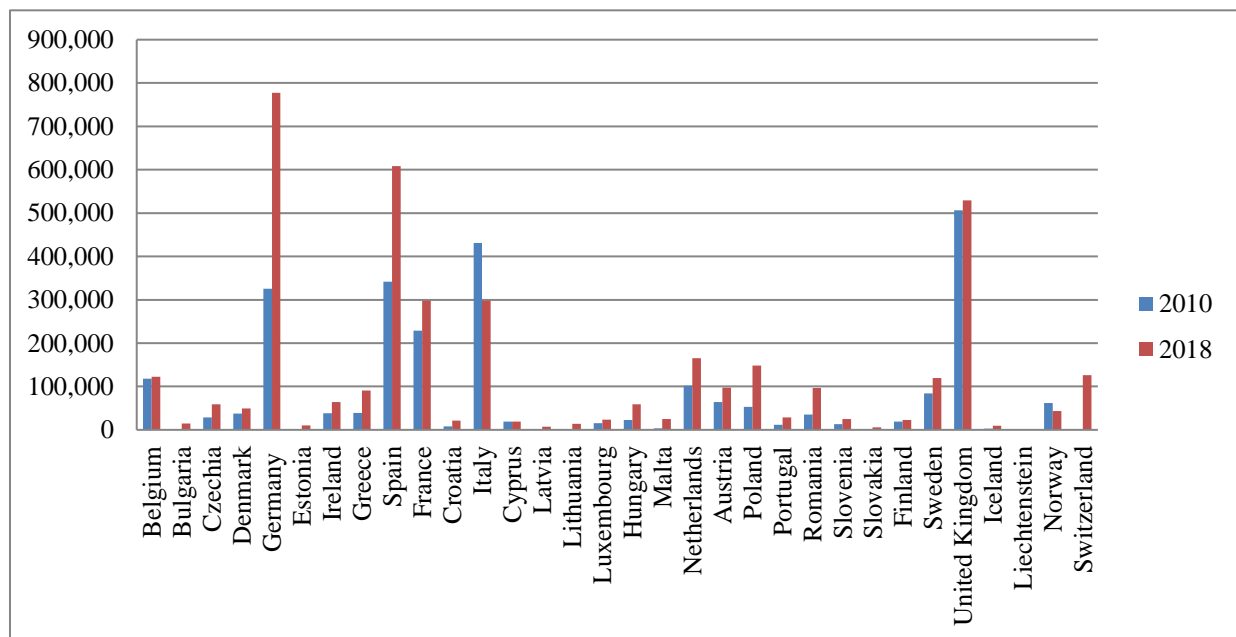
Prvi val bio je 1950. – 1970. kada je dolazilo do međuregionalnog kretanja stanovništva zbog posljedica Drugog svjetskog rata. Prema bilateralnim ugovorima iseljavanje se kretalo iz smjera zemalja južne Europe i Irske prema središnjoj i zapadnoj Europi. Tu su i imigracije koje su proizašle iz procesa dekolonizacije gdje je došlo do iseljavanja iz zemalja sjeverne i srednje Afrike, južne i jugoistočne Azije u Belgiju, Francusku, Nizozemsku i Veliku Britaniju. U taj val treba još ubrojiti imigraciju iz sjeverne Afrike i Turske u okviru programa gost-radnika koji su prije svega provodile Austrija, Njemačka i Švicarska.

Drugi val bio je 1970. – 1990. i obuhvaćao je kraj programa gost-radnik, a rezultirao je trajnim naseljavanjem radnika useljenika, što je pokrenulo ponovno ujedinjenje obitelji, koje su dolazile iz sjeverne Afrike i Turske. Tu imamo imigraciju nisko kvalificiranih radnika iz sjeverne Afrike, Azije i istočne Europe koja je potaknuta potražnjom u uslužnim i domaćim sektorima. U drugi se val ubrajaju i tražitelji azila koje dolaze iz istočne Europe, a traže utočište u zapadnoj Europi.

Treći val počeo je 1990-ih. Tijekom trećeg vala došlo je do veće mobilnosti radnika zbog režima slobodnog kretanja u Europskoj uniji, što je stvorilo protoke iz srednje i istočne Europe prema zapadnoj i južnoj Europi. Također, dolazi do valova migracija iz sjeverne i središnje Afrike, Latinske Amerike i Azije u južnu Europu. Geopolitički nemiri na Bliskom Istoku i Sjevernoj Africi potaknuli su nagli porast broja dolazaka azilanata koji su preko Južne Europe pokušavali doći do sjevernih europskih odredišta.

Prema grafikonu 1 možemo vidjeti kako se kretao broj imigranata na početku dekade i relativno pred kraj dekade. Zemlje koje su vodeće su cijelo promatrano razdoblje iste, a to su Njemačka, Španjolska, Ujedinjeno Kraljevstvo i Italija. U ostalim zemljama zabilježen je znatno manji broj migranata. Jedini trend koji vrijedi za sve promatrane zemlje je povećanje broja imigracija u 2018. u odnosu na 2010. godinu. U nekim je zemljama on veći, u nekima manji. Izuzetak je samo Italija u kojoj je došlo do smanjenja.

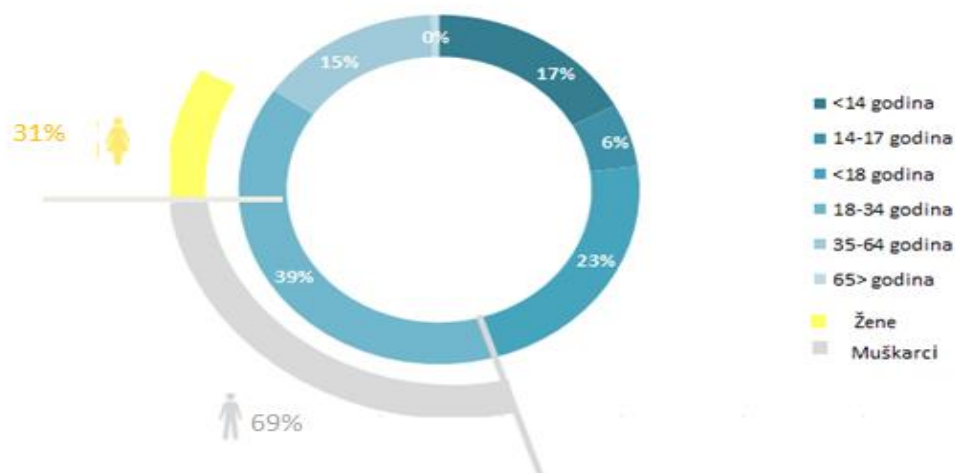
Grafikon 1 Usporedba broja migranata u europskim zemljama 2010. i 2018. godine.

Izvor: Eurostat (2020a)

Grafikon 2 prikazuje osobe koje po prvi put podnose zahtjev za azil u 2010. godini prema dobi i spolu. Čak 39% podnositelja zahtjeva bile su mlade osobe u dobi od 18 do 34 godine. Zatim slijedi 23% osoba mlađih od 18 godina, a značajan je i postotak od 17% osoba mlađih od 14 godina. Nije zabilježen nijedan slučaj osoba starijih od 65 godina. U najvećoj skupini nas zanima i omjer spola, gdje su muškarci gotovo 69%, dok su žene zastupljene sa samo 31%.

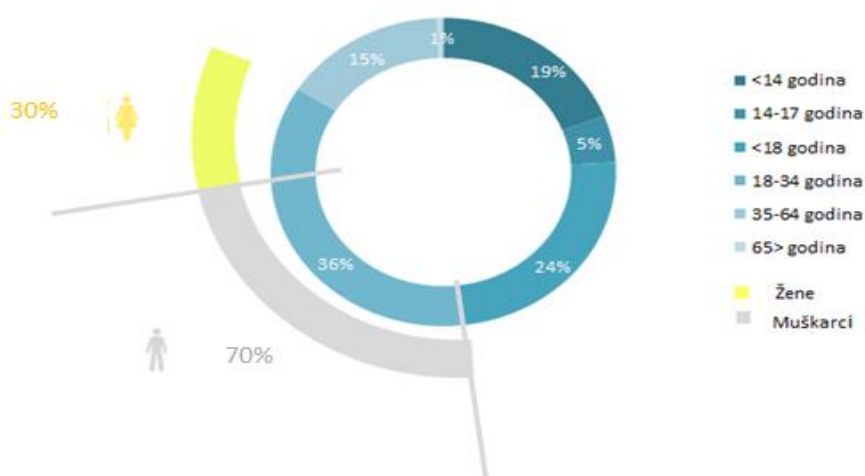
Grafikon 2 Osobe koje prvi put podnose zahtjev za azil u 2010. godini prema dobi i spolu

Izvor: Eurostat (2020c)

Grafikon 3 prikazuje osobe koje po prvi put podnose zahtjev za azil u 2018. godini prema dobi i spolu. Ne postoji velika razlika u broju podnositelja azila u odnosu na 2010. godinu. Ovoga puta 36% podnositelja zahtjeva su bile mlade osobe u dobi od 18 do 34 godine, što je za 3 postotna boda manje u odnosu na 2010. godinu. Skupina mlađih od 18 godina i skupina mlađih od 14 godina povećale su se za 1 i 2 postotna boda. S 0% na 1% povećao se i broj osoba starijih od 65 godina.

Grafikon 3 Osobe koje po prvi put podnose zahtjev za azil u 2018. godini prema dobi i spolu

Izvor: Eurostat (2020c)

Tablica 1 prikazuje glavne zemlje podrijetla tražitelja azila 2018. godine. Navedeno je šest zemalja i to Austrija, Francuska, Njemačka, Grčka, Italija i Švedska, koje su zaprimile najveći broj imigranata. Može se vidjeti da najveći broj azilanata upravo dolazi iz ratom pogođenih muslimanskih zemalja kao što su Afganistan i Sirija i iz nekoliko Afričkih zemalja kao što je Eritreja, Nigerija i Sudan.

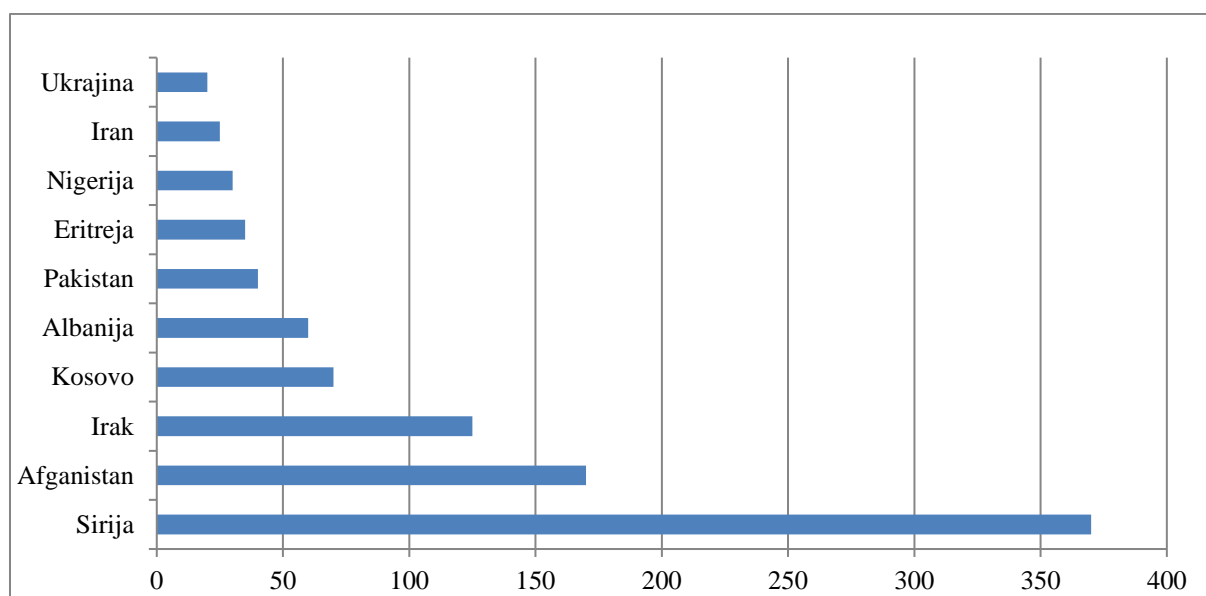
Tablica 1 Glavne zemlje podrijetla tražitelja azila

Država	Zemlja podrijetla
Austrija	Afganistan (25%), Sirija (25%), Somalija/Iran (20%)
Francuska	Afganistan (25%), Sirija (25%), Nigerija/Sudan (9%)
Njemačka	Sirija (50%), Afganistan (23%), Eritreja (13%)
Grčka	Sirija (35%), Afganistan (25%), Iran (15%)
Italija	Gambija (17%), Nigerija (14%), Gvineja/ Obala Bjelokosti/Mali (14%)
Švedska	Afganistan (36%), Sirija (32%), Eritreja (16%)

Izvor: European Union Agency for Fundamental Rights (2019)

Sukob u Siriji i dalje je daleko najveći pokretač migracija. Ali trajno nasilje u Afganistanu i Iraku, zlostavljanja u Eritreji, kao i siromaštvo na Kosovu, također vode ljude da traže novi život drugdje, kao što se može vidjeti na grafikonu 4.

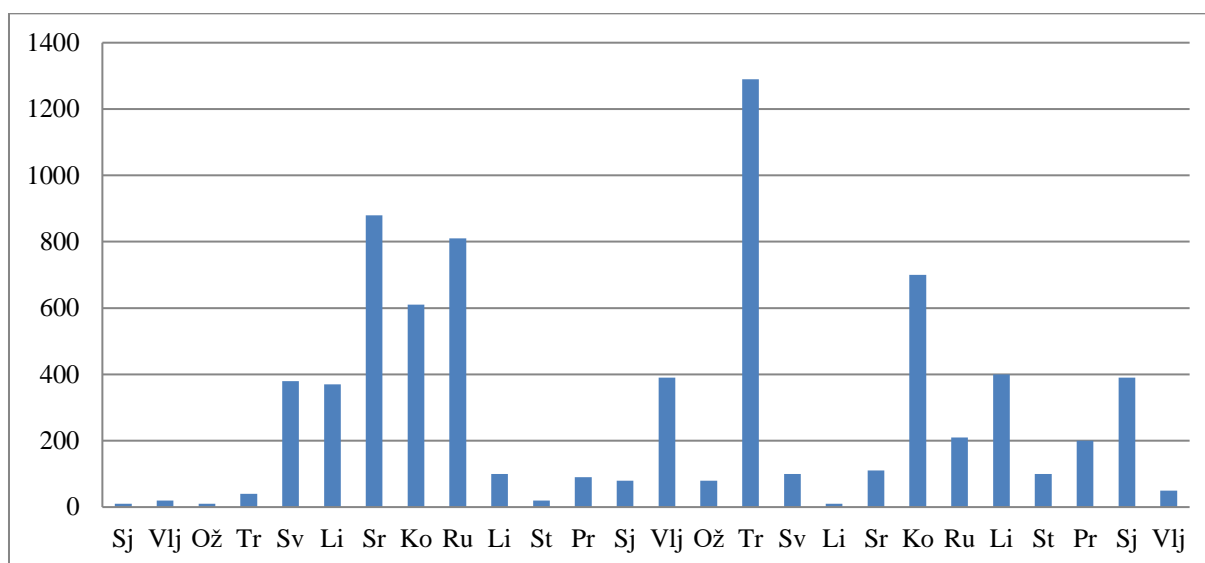
Grafikon 4 Najveći broj tražitelja azila po zemlji podrijetla u 2015. godini (u tisućama stanovnika)

Izvor: Eurostat (2020c)

Međunarodna organizacija za migracije, IOM (2020) procjenjuje da je 2015. više od 1.011.700 migranata stiglo preko mora, a gotovo 34.900 kopnom. Više od 3770 migranata poginulo je pokušavajući proći Sredozemno more. Većina je umrla na prijelazu iz sjeverne Afrike u Italiju, a više od 800 umrlo je na egejskom prijelazu iz Turske u Grčku. Ljetni mjeseci su obično kad se dogodi većina smrtnih slučajeva jer je to najprometnije vrijeme za migrante koji pokušavaju doći u Europu. Od svih mjeseci u 2015. godini, najsmrtonosniji bio je travanj (grafikon 5).

Grafikon 5 Smrtni slučajevi tijekom migracije po mjesecima

Izvor: IOM (2020)

2.2. Migrantsko stanovništvo u europskim zemljama

Čak ni druga generacija migranta, odnosno djeca prve generacije migranata, nije u potpunosti integrirana u zemlje u koje su se njihovi roditelji doselili i nedostatak te integracije vidljiv je u različitim sferama života, uključujući socijalnu, ekonomsku i kulturnu sferu (Davidov i Semyonov, 2017). Iako mnogi imigranti i njihovi potomci žive u europskim zemljama već dulji niz godina, mnogi još uvijek žive u odvojenim etničkim zajednicama s ograničenim kontaktom s domaćim stanovništvom (Musterd, 2005). Djeca druge generacije i dalje doživljavaju diskriminaciju: imaju niže plaće, lošiji položaj na tržištu rada i višu stopu nezaposlenosti u odnosu na domaće stanovništvo (Algan, 2010). Manja je stopa u pogledu vlasništva nad nekretninama (Davidov i Weick, 2011).

Pogotovo je zanimljivo promatrati drugu generaciju migranata, baš zato što oni za razliku od svojih roditelja imaju bolju početnu poziciju jer su već rođeni u zemlji, a to znači da neće imati jezične barijere, a s druge strane imat će bolje obrazovanje. Kako navode Crul i Vermeulen

(2003), radna snaga prve generacije koja je dolazila bila je iz najnižih slojeva društva s jako malo obrazovanja. Kako je većina njih dolazila iz ruralnih krajeva, obrazovanje muškaraca se svodilo na osnovnoškolsko, a žena na svega nekoliko godina školovanja. Škola za njih nije bila prioritet jer bi puno više pomogli svojim obiteljima kada bi radili kod kuće na selu. Većina djece druge generacije odrasla su u nezavidnim uvjetima života. Obiteljski dohodak bio je nizak pa su živjeli u lošim stambenim uvjetima.

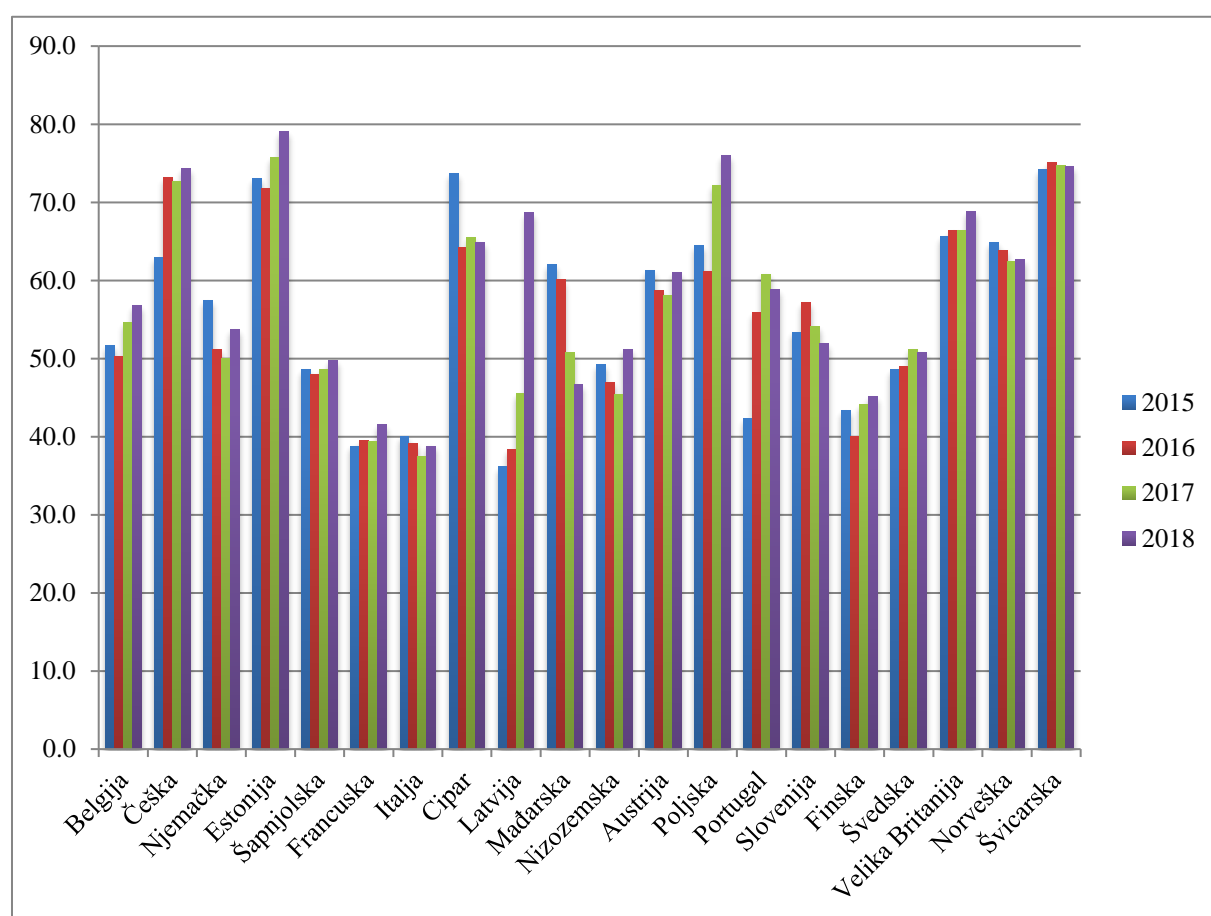
Kako navode Portes i Rumbaud (2001), postoje tri načina kako se migranti asimiliraju. Prvi je dolazak s ljudskim kapitalom koji je malo veći od prosjeka u određitu, pa su imigranti bolje prihvaćeni u društvo i njihova djeca ubrzo postaju srednji sloj društva. Drugi način odnosi se na imigrante koji dođu s jako malo ljudskog kapitala te zbog toga žive u jako lošim uvjetima u siromašnim dijelovima grada i njihova djeca su u kontaktu s djecom drugih manjinskih skupina. Treći način asimilacije odnosi se na osobe koje dođu s malo ljudskog kapitala, ali sami po sebi imaju neke poduzetničke vještine.

Crul i Vermeulen (2003) bavili su se asimilacijom turskih i marokanskih migranata u Njemačkoj i zaključili da su Turci bolje asimilirani u društvo jer je kod njih zastupljeno manje kriminala i više čvršćih obiteljskih odnosa koji su razvijeni i kroz jak poduzetnički duh i obiteljska poduzeća. S druge strane, marokanski imigranti su pokazali bolje akademske uspjehe i manju vjerojatnost da će ženska djeca napustiti školovanje kako bi postale majke ili otišle raditi.

ENAR (2020) je proveo anketno istraživanje 2017. godine o uvjetima života migranata u nekoliko europskih zemalja i to u Njemačkoj, Grčkoj, Italiji, Mađarskoj i Švedskoj. Istraživanje je provedeno na preko 5000 ispitanika te su dobiveni sljedeći rezultati. Zadovoljstvo životom vrlo je slabo za sve ispitanike, ali posebno za sve migrantske skupine u Grčkoj, kao i za Afrikance i tražitelje azila u drugim zemljama. Trećina ispitanika ne osjeća se blisko s ljudima u području u kojem žive, s visokih 36,6% ispitanika u Švedskoj i 33% ispitanika u Njemačkoj koji su izjavili da se ne osjećaju blisko s ljudima u okruženju u kojem žive. „Pronalazak posla“, „imigracijska administracija“ i „nestali prijatelji i obitelj“ navode se kao glavne poteškoće za migrante u pet zemalja. Razvrstano po nacionalnosti/zemlji podrijetla, „pronalazak posla“ bio je najveći problem ispitanika iz Pakistana i istočne Azije, a „imigracijska administracija“ najveći problem afganistanskih ispitanika. Diskriminaciju su često spominjali ispitanici iz Somalije. Većina ispitanika ima poteškoća s pronalaženjem doma za život (ukupno 77%), a uvjeti stanovanja posebno su loši u Grčkoj. Prenapučenost je

najčešća u prihvatnim i pritvorskim centrima u Grčkoj i Italiji. Ispitanici u Grčkoj posebno su podložni kriminalu. Trećina ispitanika izvijestila je da je doživjela verbalno zlostavljanje, a crni Afrikanci su prijavili najvišu razinu (37%). Čak 36% ispitanika koji su bili žrtve zločina smatra da je zločin počinjen zbog njihove etničke pripadnosti, a 53% zbog migracijskog statusa. U Italiji visoka je stopa nezaposlenosti. Prekomjerna kvalifikacija za posao obično se javlja među onima koji imaju dozvolu za studiranje i oni koji su došli u Europu iz razloga spajanja obitelji (54%). Razlozi zbog kojih im je onemogućeno obavljanje poslova koji odgovaraju njihovoj kvalifikaciji uključuju jezične barijere i pravni status.

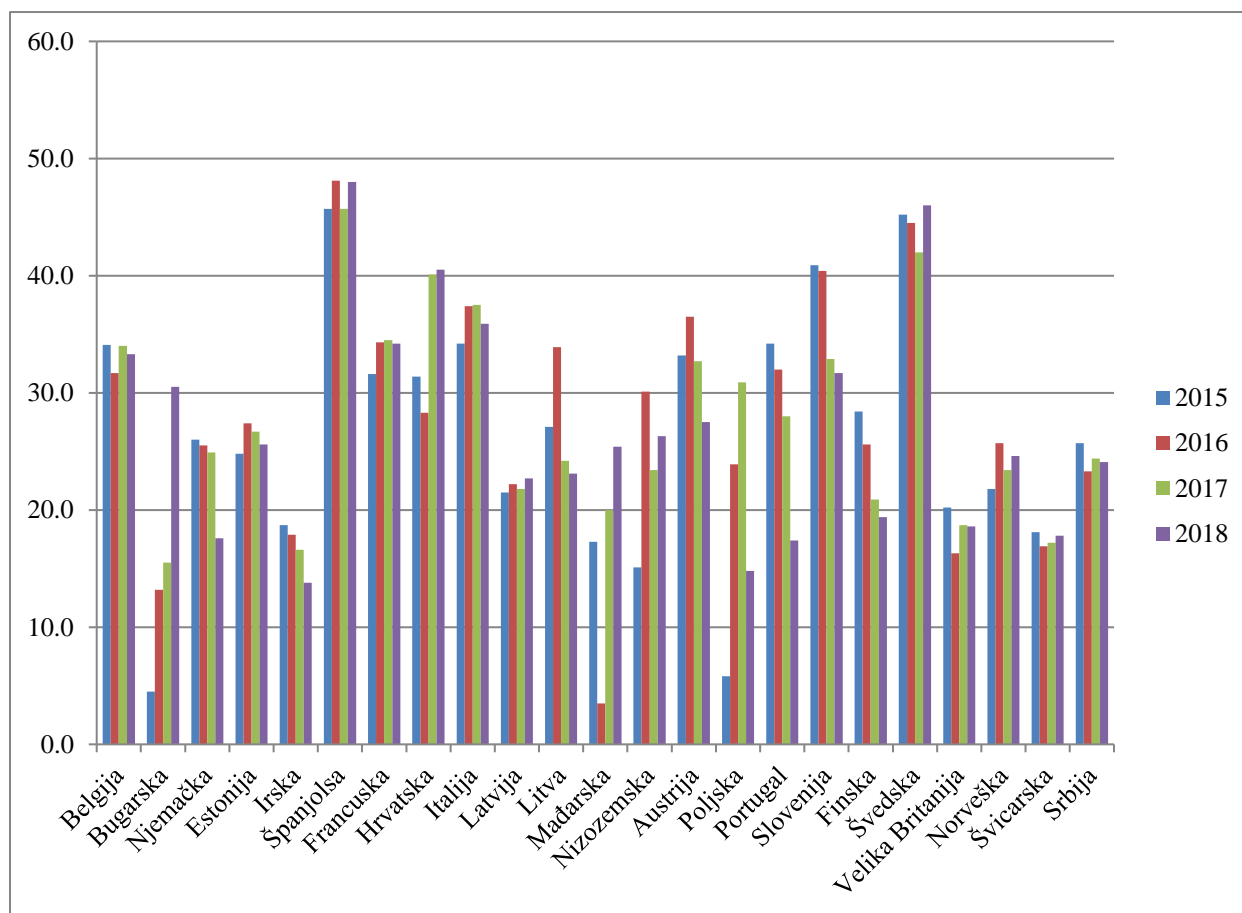
Grafikon 6 Postotak zaposlenih imigranata u europskim zemljama od 2015. do 2018. godine

Izvor: Eurostat (2020d)

Grafikon 6 prikazuje zaposlene imigrante od 2015. do 2018. godine i to kao postotak od ukupnog broja imigranata. Može se vidjeti da je najveći broj imigranata zaposlen u Estoniji, Češkoj i Poljskoj i to između 70% i 80% od ukupnog broja imigranata. Najmanji postoci su u Francuskoj i Italiji, a bliže se 40%. U razdoblju od 2015. do 2018. može se vidjeti da je u većini zemalja došlo do porasta broja imigranata koji su pronašli posao.

Grafikon 7 Postotak imigranata na rubu siromaštva od 2015. do 2018. godine

Izvor: Eurostat (2020e)

Grafikon 7 prikazuje postotak imigranata koji imaju veliki rizik da će živjeti u siromaštvu. Najveći postotak je u Španjolskoj i Švedskoj i to između 40% i 50%. Najmanji postotak je u Irskoj, Švicarskoj i Velikoj Britaniji. Od 23 zemlje na grafikonu taj se postotak smanjio u 13 zemalja u razdoblju od 2015. do 2018. dok se u ostalima povećao.

3. Postojeća literatura o stavovima o imigrantima

3.1. Teorijski okvir za istraživanje stavova o imigrantima

Postoje različite teorije koje objašnjavaju stavove ljudi prema imigrantima. Neke naglašavaju važnost ekonomske kompetencije, dok druge naglašavaju kulturne, političke i druge aspekte života. Općenita podjela tih teorija može biti na individualne i kolektivne teorije (Paas i Halapuu, 2012). Individualne teorije stavova o imigrantima usmjerene su na individualne čimbenike i obilježja, kao što su obrazovanje (teorija ljudskog kapitala), osobni dohodak, zaposlenost odnosno nezaposlenost (individualne ekonomske teorije), kulturološki konflikt gdje ne postoji razumijevanje domaćeg stanovništva prema imigrantima (teorija kulturne marginalnosti), razina političke uključenosti (teorija političke opredijeljenosti), interpersonalno povjerenje (teorija socijalnog integriteta) i osjećaj sigurnosti (teorija o sigurnosti u susjedstvu). Kolektivne teorije se fokusiraju na agregatne varijable kao što je broj imigranata u zemlji (teorija kontakta), razina nezaposlenosti, stopa rasta nezaposlenosti (kolektivne ekonomske teorije) i strane investicije (teorija stranih investicija).

3.1.1. Ekonomske teorije o stavovima o imigrantima

Paas i Halapuu (2012) navode da individualne ekonomske teorije objašnjavaju da pojedinci slabijeg ekonomskog položaja (npr. niskoobrazovani, bez kvalifikacija za obavljanje nekog posla, osobe u lošijem financijskom položaju) imaju netolerantnije stavove prema imigrantima. O'Rourke i Sinnott (2006) navode da konkurencija postane oštrija kada se poveća ponuda rada zbog imigracija. Domaće nadnice će se nekim skupinama smanjiti. Ako su imigranti pretežito niskokvalificirana radna snaga, onda će negativni sentiment prevladati među domaćom niskokvalificiranom radnom snagom.

Prema kolektivnoj ekonomskoj teoriji, viša stopa nezaposlenosti dovodi do negativnijih stavova prema imigrantima, iz sličnog razloga kao gore navedeno, a to je da veća konkurentnost na tržištu rada čini ljude nesigurnijima (O'Rourke i Sinnott, 2006). Iz toga slijedi da u zemlji koja ima višu stopu BDP-a, pa i manju nezaposlenost možemo očekivati pozitivnije stavove prema imigrantima. Uz nezaposlenost i stopu BDP-a važan je i ekonomski ciklus. U fazama recesije kada je nezaposlenost veća stavovi prema imigrantima su manje tolerantni dok u fazama ekonomskog rasta i veće ponude poslova konkurentnost na tržištu rada manja, čak i ako imigranti dolaze u zemlju, pa ujedno i stavovi prema njima postaju pozitivniji i tolerantniji (Paas i Halapuu, 2012).

Postavlja se pitanje za koje je osobe najvjerojatnije da će imati protuimigrantske stavove. Hainmueller i Hiscox (2004) objašnjavaju dva modela, model otvorene i model zatvorene ekonomije. U modelu zatvorene ekonomije važni su različiti tipovi proizvodnih faktora koje ljudi posjeduju. Pretpostavlja se da su imigranti relativno manje kvalificirani u odnosu na domaće stanovništvo. Imigracija povećava ponudu niskokvalificirane radne snagu u odnosu na ostale faktore kao što su zemlja, kapital i visokokvalificirana radna snaga. U jednostavnom modelu zatvorene ekonomije niskokvalificirani imigranti, uz fiksne ostale faktore snižavaju realne nadnice domaćih niskokvalificiranih radnika, dok će zarade vlasnika zemlje i kapitala rasti. Naravno, vrijedi i obrnuto, tj. da su imigranti visokokvalificirana radna snaga, došlo bi do pada realne nadnice visokokvalificirane domaće radne snage i rasta zarada ostalih, uključujući i niskokvalificirane radnike.

Drugi modeli koje objašnjavaju Hainmueller i Hiscox (2004) sofisticiraniji su ekonomski modeli kao što je Heckscher-Ohlin model otvorene ekonomije, koji navodi da trgovina može neutralizirati učinak koji imigracije imaju na plaće jer sada uvozimo manje onih dobara koja možemo u zemlji jeftinije proizvesti. Dakle, prema ovome modelu doći će do promjene outputa, pa će doći do veće proizvodnje dobara za koje je potreban niskokvalificirani rad i smanjenja proizvodnje ostalih dobara. Plaće se neće mijenjati ako je zemlja dovoljno mala i nema utjecaj na ekonomiju, no ako ima, doći će do pada svjetskih cijena dobara za koje je potreban niskokvalificiran rad.

Ako gledamo imigraciju kroz model otvorene ekonomije gdje postoji ekonomija razmjera u industrijama koja zapošljavaju niskokvalificirane imigrante, priljev novih radnika dovodi do povećanja realnih nadnica domaćeg stanovništva koje ima slične vještine kao imigranti (Brezis i Krugman 1993). No, ako uzmemo dinamički model ekonomije u kojem gledamo na priljev migranata kao rast ponude rada, utjecaj tih priljeva na nadnice tijekom vremena će ovisiti o stopi akumulacije kapitala i rasta populacije (Bhagwati, 2000).

Postoji i podjela prema Sides i Citrin (2007), koji spominju teoriju koja se temelji na interesima i borbi između novodoseljenih i domaćih oko ograničenih resursa zemlje. Ta teorija razlikuje slučajeve prema kriteriju percipiraju li ljudi tu prijetnju kao osobnu ili kolektivnu (odnosi se na cijelu zemlju).

3.1.2. Neekonomske teorije o stavovima o imigrantima

Kontaktna teorija i teorija kolektivne prijetnje tvrde da stavovi prema imigrantima ovise o veličini migrantske populacije u zemlji, jer ako je veći broj migranata to će dovesti do negativnijih stavova nego da zemlja ima manji broj i priljev migranata (Kehrberg, 2007).

Međutim, stavovi ne ovise samo o veličini populacije imigranata nego i o osobnim kontaktima s njima. Ako imamo izvjestan broj imigranata na nekom području, to će povećavati osjećaj prijetnje među domaćim stanovništvom. No, ako osobe s tog područja, susjedstva imaju više neformalnih kontakata s njima, to će dovesti do razvoja pozitivnijih stavova i manje prijetnje jer će se domaćem stanovništvu popraviti mišljenje i dojam koji imaju o imigrantima (McLaren, 2003). Prema teoriji kulturne marginalnosti osobe imaju pozitivniji stav ako mogu razumjeti imigrante jer su i same proživjele neki oblik diskriminacije. Primjer su osobe koje pripadaju određenim manjinskim skupinama (Hainmueller i Hiscox, 2004; Paas i Halapuu, 2012).

Teorija ljudskog kapitala navodi da osobe koje su obrazovanije imaju pozitivniji stav prema imigrantima, jer te osobe su konkurentnije na tržištu rada, imaju više kvalifikacije te stoga ne strahuju o priljeva niskokvalificirane konkurencije (Paas i Halapuu, 2012). No, s druge strane neke studije (Chandle i Tsai, 2001) pokazale su da zapravo nije riječ o konkurentnosti nego o tome da obrazovanje socijalizira studente pa imaju tolerantniji pogled prema svijetu. Ne samo da se povećava znanje o stranim kulturama i kritičko razmišljanje, nego se i razvijaju raznovrsnija poznanstva (Hainmueller i Hiscox, 2004).

Teorija političke opredijeljenosti govori kako su osobe koje nisu toliko uključene u politiku i donošenje odluka više sklone kriviti druge za određene probleme (npr. neslaganje s nekim političkim odlukama o dobivateljima azila i sl.), pa ujedno imaju i negativnije stavove prema imigrantima. Smatraju da je prevelika tolerancija prema imigrantima od strane politike kriva za to što te osobe ne mogu pronaći posao jer je zbog imigranata, primjerice, prevelika konkurencija na tržištu rada (Epenshade i Hemstead, 1996). Također je ustanovljeno da je velika tolerantnost prema imigraciji od strane politike jedan od uzroka zašto osobe imaju negativne stavove prema imigrantima (Kehrberg, 2007).

Teorija sigurnosti u susjedstvu objašnjava da osobe koje se zbog imigranata ne osjećaju sigurno u susjedstvu u kojemu žive te se ne usude kasno navečer hodati ili strahuju od

kriminala i nasilja od strane imigranata imaju negativne stavove prema njima (Chandler i Tsai, 2001).

Teorija kulturnog identiteta koju objašnjavaju Sides i Citrin (2007) kaže da bi protuimigrantski sentiment trebao biti izraženiji kod osoba koje imaju snažne emocije vezane za nacionalni identitet, koji ujedno naglašava kulturnu homogenost. Također, protuimigrantski sentiment bi trebao biti izraženiji kada je u zemlji jako uočljivo da se imigranti razlikuju od domaćeg stanovništva i to po običajima, načinu oblačenja i vrijednostima.

3.2. Dosadašnja istraživanja o stavovima o imigrantima

Najveći porast protuimigrantskog sentimenta je prema Coenders i Scheepers (1998) bio između 1980. i 1990. godine. To se nije nastavilo početkom 21. stoljeća, no sve u svemu i dalje se ne može govoriti o nekom univerzalnom iskoraku prema pozitivnom stavu jer među europskim zemljama postoje znatne razlike (Meuleman, Davidov i Billet, 2009).

3.2.1. Ekonomske odrednice stavova o imigrantima

Ključni element globalne kompetencije nije više trgovina u dobrima, uslugama i priljevi kapitala, već ljuski kapital (Florida i Tinagli, 2004). Paas i Halapuu (2012) mišljenja su da ekonomski rast i razvoj uvelike ovise o sposobnostima jedne zemlje da privuče i integrira različite, kreativne i inovativne ljude (kao jedan od faktora proizvodnje) i podržava tolerantnost i raznolikost.

Mnoge studije pokazale su kako negativan sentiment prema imigrantima naročito dolazi od nisko kvalificiranih radnika zato što su imigranti najčešće niskokvalificirani radnici te im predstavljaju konkurenciju na tržištu rada (Scheve i Slaughter, 2001; Kessler, 2001).

Neke studije smatraju da na stavove utječe položaj osobe na tržištu rada. Zaposlene osobe trebale bi imati pozitivnije stavove prema imigrantima (Davidov i Semyonov 2017) kao i osobe koje imaju veći dohodak (Hainmueller i Hiscox 2004; Paas i Halapuu, 2012; Davidov i Semyonov 2017), odnosno općenito se može reći da ne samo osobe s manjim dohotkom, nego osobe koje proživljavaju određene financijske poteškoće imaju negativniji i manje tolerantan stav prema imigrantima (Sides i Citrin, 2007). Ne samo financije na osobnoj razini, nego i ekonomsko zdravlje čitave zemlje ima ulogu; zemlje gdje postoji velika financijska nestabilnost, nezaposlenost i slične prilike imaju negativnije stavove prema imigrantima

(Sides i Citrin, 2007). Zemlje s višim BDP-om per capita imaju pozitivnije stavove prema imigrantima u odnosu na zemlje s nižim BDP-om per capita (Mayda, 2004).

Utjecaj ima i u kojoj se fazi gospodarskog ciklusa neka zemlja nalazi. U recesiji će doći do veće nezaposlenosti, nižih plaća i veće nesigurnosti, što dovodi do negativnijih stavova prema imigrantima (Davidov i Semyonov, 2017).

No, postoje istraživanja koja pokazuju da neki od spomenutih čimbenika možda ipak nisu povezani sa stavovima o imigrantima. Primjerice, Paas i Halapuu (2012) nisu pronašli povezanost položaja na tržištu rada sa stavovima prema imigrantima.

3.2.2. Demografske odrednice stavova o imigrantima

Iako neke teorije iz prethodnog potpoglavlja sugeriraju da su manje kvalificirani radnici i manje obrazovani radnici netolerantniji prema imigrantima, postoje i studije koje pokazuju kako veće obrazovanje dovodi do pozitivnijih stavova prema imigrantima, ali ne iz razloga konkurentnosti na tržištu rada nego, prema određenim studijama (Hainmueller i Hiscox, 2004; Davidov i Semyonov, 2017; Brenner i Fertig, 2006; Card, Dustmann i Preston, 2005) obrazovanje socijalizira studente pa imaju tolerantniji pogled prema svijetu. Ne samo da se povećava znanje o stranim kulturama i kritičko razmišljanje, nego se i stvaraju raznovrsnija poznanstva (Hainmueller i Hiscox, 2004).

Osim obrazovanja postoje i druge varijable za koje se smatra da su povezane sa stavovima o imigrantima. Tu spada dob koja je negativno povezana sa stavovima, odnosno stariji ljudi imaju negativniji stav prema imigrantima u odnosu na mlađe osobe koje ima pozitivniji stav (Hainmueller i Hiscox, 2004; Davidov i Semyonov, 2017; Card, Dustmann i Preston, 2005). Tu spada i spol, pri čemu se žene više protive imigracijama za razliku od muškaraca, s time da se žene više protive imigraciji iz bogatijih zemalja, dok podržavaju imigrante iz siromašnijih zemalja za razliku od muškaraca (Hainmueller i Hiscox, 2004). S druge strane, postoje i radovi koji nisu to sve potvrdili. Primjerice, Paas i Halapuu (2012) nisu pronašli vezu između dobi, spola i stavova prema imigrantima.

Djeca osoba koje su imigrirale iz drugih država više podržavaju imigrante i osobe iz određenih manjinskih skupina, a etničke, jezične ili vjerske manjinske skupine su, također, više otvorene prema imigrantima (Hainmueller i Hiscox, 2004; Paas i Halapuu, 2012). To je vrlo vjerojatno

zbog toga što se te manjinske skupine i same osjećaju vrlo često diskriminiranim na razne načine.

Konzervativne osobe, koje više slijede tradiciju i običaje te osobe desne političke ideologije u usporedbi s lijevima više se protive imigraciji (Hainmueller i Hiscox, 2004; Davidov i Semyonov, 2017; Chan-Hoong i Colleen, 2006). Osobe koje imaju za prijatelje neke od osoba imigranta su otvorenije prema imigrantima, kao i osobe koje možda nemaju prijatelje, ali imaju već određeni kontakt s imigrantima bilo koje druge vrste (Davidov i Semyonov, 2017).

Protuimigrantski sentiment više se osjeti u zajednicama gdje je koncentriran veći broj imigranata (Quillian, 1995; Paas i Halapuu, 2012; Davidov i Semyonov, 2017). To je povezano i s problemom inumeracije kako navode Sides i Citrin (2007). Autori navode da je problem vrlo često u osnovnom kognitivnom mehanizmu numeracije, koji se definira kao sposobnost razumijevanja i manipulacije numeričkih informacija. Inumeracijom nazivaju svaku neispravnu procjenu broja određenih skupina ljudi. Osobe koje su sklone preuveličavanju broja imigranta sklone su negativnom sentimentu prema njima. Osobe koje su živjele i radile u inozemstvu najmanje šest mjeseci imaju pozitivniji stav prema imigrantima (Paas i Halapuu, 2012).

Stavovi o imigrantima također ovise o tome gdje je mjesto stanovanja. Osobe koje žive u većim urbanim centrima, gradovima tolerantnije su prema imigrantima, nego osobe koje žive u selima i u nekim manjim mjestima i to iz razloga što osobe u većim gradovima imaju veći kontakt s imigrantima (Paas i Halapuu, 2012).

Osobe koje imaju povjerenja u politički sustav općenito (vladu, političare, policiju, sudstvo itd.) imaju pozitivnije stavove prema imigrantima zato što oni zbog tog povjerenja nisu toliko zabrinuti zbog mogućih prijetnji koje imigranti mogu predstavljati (Paas i Halapuu, 2012). Rasprostranjenost i učestalost terorističkih napada također mogu utjecati na stavove prema imigrantima (Davidov i Semyonov, 2017; Hellwig i Abdulkader, 2015; Legewie, 2013). Schlueter, Meuleman i Davidov (2013) spominju i utjecaj države blagostanja, jer stanovnici zemalja u kojima postoji država blagostanja, imaju manje diskriminirajući stav prema imigrantima. To je zato što u takvim zemljama postoji veća uključenost, a ona obuhvaća i doseljenike.

Neka od navedenih obilježja mogu se mijenjati tijekom vremena kao što su uočili Paas i Halapuu (2012). Neka od njih, kao što su spol i religija ne mogu se mijenjati i mjere politike

ne mogu utjecati na njih. Na neka od njih, kao što su kao što su povjerenje u politički sustav i socioekonomska sigurnost, politika može imati utjecaja, pa su one volatilne i mogu se mijenjati tijekom vremena. Neke karakteristike, kao što su obrazovanje, radno iskustvo i mjesto stanovanja isto se mijenjaju tijekom života, pa i zbog mjera politike. Sides i Citrin (2007) smatraju da stavovi Europljana o imigrantima manje ovise o ekonomskom, materijalnom statusu, a više o simboličnom statusu, koji određuju čimbenici kao što nacionalni identitet i socio-psihološki čimbenici na individualnoj razini.

Kada se promatra navedeni problem s aspekta pojedine zemlje, mogu se uočiti određene specifičnosti koje se razlikuju među zemljama (veličina zemlje, veličina migrantske populacije u odnosu na domaću populaciju, BDP per capita, povijesni i politički kontekst zemlje) i za njih se može reći da imaju utjecaja na stavove o imigrantima, tj. na to zašto se stavovi među ljudima razlikuju (Paas i Halapuu, 2012).

4. Empirijska analiza stavova o imigrantima u europskim zemljama

4.1. Podaci, varijable i statističke metode

Glavni izvor podataka u ovom radu su Europsko društveno istraživanje (ESS runda 9, 2018) i Eurostat. Od statističkih metoda upotrebljavaju se metode deskriptivne statistike te korelacijska i regresijska analiza.

Europsko društveno istraživanje (ESS runda 9, 2018) je opsežni, međunarodni i dugogodišnji istraživački program o osnovnim ljudskim vrijednostima. Ono pruža uvid u ideje, uvjerenja, sklonosti, stavove, vrijednosti i mišljenja građana u cijeloj Europi. Riječ je o jedinstvenom istraživačkom projektu o tome kako Europljani razmišljaju o životu, obitelji, poslu, religiji, politici i društvu. U ovom radu obrađuju se podaci iz devete runde ESS-a iz 2018. godine, koja je provedena u 27 zemalja: Austriji, Belgiji, Bugarskoj, Cipru, Crnoj Gori, Češkoj, Estoniji, Finskoj, Francuskoj, Hrvatskoj, Irskoj, Italiji, Latviji, Litvi, Mađarskoj, Nizozemskoj, Norveškoj, Njemačkoj, Poljskoj, Portugalu, Slovačkoj, Sloveniji, Srbiji, Španjolskoj, Švedskoj, Švicarskoj, Velikoj Britaniji.

U korelacijskoj analizi upotrebljavaju se makroekonomske varijable. To uključuje BDP per capita, stopu ekonomskog rasta i stopu nezaposlenosti. Te su varijable izabrane iz sljedećih, teorijski utemeljenih razloga. Prema kolektivnoj ekonomskoj teoriji viša stopa nezaposlenosti dovodi do negativnijih stavova prema imigrantima zbog toga jer veća konkurentnost na tržištu rada čini ljude nesigurnijima (O'Rourke i Sinnott, 2006). Zemlje koje imaju višu stopu BDP-a i s time manju nezaposlenost imaju pozitivnije stavove prema imigrantima (Mayda, 2004). Stoga će se ove makrorazinske varijable staviti u odnos sa stavovima prema imigrantima koji prevladavaju u pojedinoj zemlji koja je sudjelovala u Europskom društvenom istraživanju.

U regresijskoj analizi analizirat će se sljedeće sociodemografske varijable:

- Tri varijable vezane uz stavove o imigrantima uprosiječene u jednu varijablu „stavovi o imigrantima“, a ta će varijabla biti zavisna varijabla u regresijskoj analizi. Tri varijable iz kojih se izvodi zavisna odnose se na pitanja jesu li imigranti dobri ili loši za ekonomiju, kulturni život i općenito na zemlju kao mjesto života. Osim toga, za provjeru robusnosti rezultata, provest će se i zasebna regresijska analiza za svaku od komponenata zavisne varijable posebno.

- Varijable dob i spol, kako bi se ispitale pretpostavke iz teorije prema kojima su osobe starije dobi i žene manje tolerantne prema imigrantima (Hainmueller i Hiscox, 2004; Davidov i Semyonov, 2017).
- Varijabla nezaposlenost, odnosno je li ispitanik/ispitanica bio/bila bez zaposlenja u razdoblju koje je trajalo najmanje 3 mjeseca, kako bi se vidjelo je li procjena u skladu s pretpostavkama iz teorije prema kojima osobe koje su nezaposlene imaju negativniji stav prema imigrantima zbog toga što smatraju imigrante konkurencijom na tržištu rada (Davidov i Semyonov, 2017).
- Varijabla koja mjeri kako osoba doživljava prihode svog kućanstva jer osobe s višim prihodima prema postojećim istraživanjima imaju pozitivnije stavove prema imigrantima (Hainmueller i Hiscox 2004; Paas i Halapuu, 2012; Davidov i Semyonov 2017).
- Varijabla koja pokazuje razinu obrazovanja jer, kako navodi teorija, obrazovanije osobe imaju tolerantniji stav prema imigrantima, zato što obrazovanje socijalizira studente, povećava znanje o stranim kulturama i razvija raznovrsnija poznanstva (Paas i Halapuu, 2012).
- Varijabla je li osoba rođena u zemlji ili inozemstvu jer prema teoriji osobe koje nisu rođene u zemlji imaju pozitivnije stavove prema imigrantima (Paas i Halapuu, 2012)
- Varijabla koja pokazuje je li mjesto stanovanja urbani centar ili selo jer su osobe koje žive u većim urbanim centrima, gradovima tolerantnije prema imigrantima nego osobe koje žive u selima i u nekim manjim mjestima i to iz razloga što osobe u većim gradovima imaju veći kontakt s imigrantima (Paas i Halapuu, 2012).
- Varijabla koja pokazuje koliko ispitanici vjeruju političarima jer istraživanja sugeriraju da osobe koje imaju povjerenja u politički sustav općenito (vladu, političare, policiju, sudstvo itd.) imaju pozitivnije stavove prema imigrantima, pa oni zbog tog povjerenja nisu toliko zabrinuti za moguće prijetnje koje imigranti mogu predstavljati (Paas i Halapuu, 2012).
- Varijabla koja mjeri smatra li se osoba pripadnikom grupe koja je doživjela diskriminaciju u zemlji jer su osobe iz određenih manjinskih skupina, kao što su etničke, jezične ili vjerske manjinske skupine otvorenije prema imigrantima (Hainmueller i Hiscox, 2004; Paas i Halapuu, 2012).
- Varijabla koja pokazuje smatra li ispitanik/ispitanica da je važno slijediti običaje i tradiciju jer prema teoriji osobe koje više slijede tradiciju i konzervativnije su imaju

manju sklonost prema imigrantima (Hainmueller i Hiscox, 2004; Davidov i Semyonov, 2017).

4.2. Deskriptivna analiza stavova o imigrantima u europskim zemljama

Tablica 2 prikazuje deskriptivnu statistiku za sve varijable koje se upotrebljavaju u korelacijskoj i regresijskoj analizi.

Tablica 2 Deskriptivna statistika promatranih varijabli

Varijabla	Kategorije	Udio	Br. ops.	Prosjek	SD	Min	Max
Zemlje	-	-	41.192	-	-	-	-
-	Austrija	5%	2209	-	-	-	-
-	Belgija	4%	1702	-	-	-	-
-	Bugarska	4%	1495	-	-	-	-
-	Švicarska	3%	1316	-	-	-	-
-	Cipar	2%	702	-	-	-	-
-	Češka	5%	2050	-	-	-	-
-	Njemačka	5%	2238	-	-	-	-
-	Estonija	4%	1810	-	-	-	-
-	Španjolska	3%	1421	-	-	-	-
-	Finska	4%	1683	-	-	-	-
-	Francuska	4%	1839	-	-	-	-
-	Velika Britanija	4%	1839	-	-	-	-
-	Hrvatska	4%	1588	-	-	-	-
-	Mađarska	3%	1368	-	-	-	-
-	Island	5%	1979	-	-	-	-
-	Italija	6%	2351	-	-	-	-
-	Latvija	3%	1394	-	-	-	-
-	Litva	2%	738	-	-	-	-
-	Crna Gora	2%	738	-	-	-	-
-	Nizozemska	4%	1526	-	-	-	-
-	Norveška	3%	1303	-	-	-	-
-	Poljska	3%	1178	-	-	-	-
-	Portugal	2%	928	-	-	-	-
-	Srbija	4%	1607	-	-	-	-
-	Švedska	3%	1205	-	-	-	-
-	Slovenija	4%	1447	-	-	-	-
-	Slovačka	2%	943	-	-	-	-
Dob	-	-	41.192	50,848	2,481	15	90
Spol	Muško	47%	41.192	0,471	0,499	0	1

	Žensko	53%					
Jeste li ikada bili nezaposleni i tražili posao dulje od 3 mjeseca?	Da	29%	41.192	0,292	0,455	0	1
	Ne	71%					
Koji je od opisa na najbliži onome kako doživljavate prihode svog kućanstva?	Dobro živim sa sadašnjim prihodima	32%	41.192	1,953	0,833	1	4
	Snalazim se sa sadašnjim prihodima	47%					
	Teško živim sa sadašnjim prihodima	16%					
	Vrlo mi je teško sa sadašnjim prihodima	5%					
Razina obrazovanja	ES ISCED I	5%	41.192	4,063	1,797	1	8
	ES ISCED II	16%					
	ES ISCED IIIb	16%					
	ES ISCED IIIa	24%					
	ES ISCED IV	13%					
	ES ISCED V1	11%					
	ES ISCED V2	13%					
	Ostali	2%					
Jeste li rođeni u zemlji?	Da	90%	41.192	0,905	0,294	0	1
	Ne	10%					
Koji izraz najbolje odgovara	Veliki grad	20%	41.192	2,913	1,208	1	5
	Predgrađe	11%					

mjestu gdje vi živate?	Manji grad	31%					
	Selo	32%					
	Farma ili kuća izvan naselja	6%					
Koliko vjerujete političarima?	Uopće nemam povjerenja	16%					
	Imam potpuno povjerenje	0,8%	41.192	3,654	2,458	0	10
Biste li se opisali kao pripadnika grupe ljudi koja je doživjela diskriminaciju u ovoj zemlji?	Da	8%					
	Ne	92%	41.192	0,075	0,263	0	1
Slažete li se s tvrdnjom da je važno slijediti tradiciju i običaje?	U potpunosti se slažem	20%					
	Uopće se ne slažem	4%	41.192	2,690	1,359	1	6
Imigracija je dobra ili loša za ekonomiju zemlje	Loša za ekonomiju	7%					
	Dobra za ekonomiju	4%	41.192	5,161	2,551	0	10
Imigranti obogaćuju ili osiromašuju kulturni život zemlje	Osiromašuju kulturni život	6%					
	Obogaćuju kulturni život	7%	41.192	5,386	2,662	0	10
Imigranti čine zemlju boljim ili lošijim mjestom za život	Boljim mjestom	6%					
	Lošijim mjestom	4%	41.192	2,008	2,431	0	10
BDP per capita (Eurostat, 2020f)	-	-	28	29.937	20.395	5.580	85.657
Stopa ekonomskog rasta (Eurostat, 2020f)	-	-	28	3,26%	1,61%	0,80%	8,20%

Stopa nezaposlenosti (Eurostat 2020g)	-	-	28	7,26%	3,66%	3,60%	16,90%
---------------------------------------	---	---	----	-------	-------	-------	--------

Napomene: SD = standardna devijacija, br. ops. = broj opservacija, min i max = minimalna i maksimalna vrijednost.

Izvori: ESS (runda 9, 2018) i Eurostat (2020f,g)

Za numeričke varijable u tablici 2 izračunati su prosjeci, standardne devijacije i prikazan je raspon (minimalna i maksimalna vrijednost). Za kategorijske varijable izračunati su udjeli prema kategorijama. Za varijable s kategorijama od 0 do 10 nisu navedeni svi postoci, nego samo postoci za krajnje vrijednosti, a izračunati su i prosjeci, standardne devijacije i prikazan je raspon.

Iz tablice 3 može se vidjeti broj opažanja po zemlji odnosno postotak po zemlji unutar svake zemlje u uzorku. Postoci se kreću od 2% do 6%. Najveći broj opažanja ima Italija, a najmanji imaju Cipar, Litva, Crna Gora, Portugal i Slovačka.

U analizi je sudjelovalo nešto više muškaraca (53%) nego žena (47%) u dobi od 15 do 90 godina. Njih 71% je odgovorilo da nisu bili nezaposleni i tražili posao dulje od 3 mjeseca. Čak 47% njih smatra da se snalazi s dohotkom kućanstva u kojem žive, dok samo 5% smatra da se osjeća izrazito teško po pitanju dohotka.

Njaveći postotak ispitanika (24%) spada u ES ISCED IIIa kategoriju razine obrazovanja (završeno srednjoškolsko obrazovanje u trajanju od 4 godine). Najmanji postotak (5%) spada u ES ISCED I kategoriju koja se odnosi na završenu osnovnu školu ili nekoliko razreda osnovne škole. Najvišu razinu obrazovanja (ES ISCED V2) ima 13% ispitanika, a 11% ih ima završene preddiplomske sveučilišne studije u trajanju od 3 do 4 godine (ES ISCED V2). ES ISCED predstavlja posebnu verziju Međunarodne standardne klasifikacije obrazovanja iz 2011. godine koja je harmonizirana od strane Europskog društvenog istraživanja (za više detalja pogledati prilog 2).

Visok postotak ispitanika je rođen u zemlji u kojoj živi (90%). Mjesto stanovanja najvećeg broja ispitanika je na selu (32%), a najmanji postotak na farmi ili naselju izvan grada (samo 6%). Njih 92% ne smatra se pripadnikom grupe koja je doživjela diskriminaciju u dotičnoj zemlji.

Na pitanje o tome koliko osoba na ljestvici od 0 do 10 vjeruje političarima (0 znači da osoba nema uopće povjerenja, a 10 da ima potpuno povjerenje) njih 16% je odgovorilo da uopće nema

povjerenja, dok je samo 0,8% reklo da ima potpuno povjerenje. Prosječna vrijednost je 3,654 što je bliže tome da „tipična“ osoba uopće nema povjerenja.

S prosjekom od 2,690 može se reći da su ispitanici u prosjeku više tradicionalni nego ne i smatraju kako je važno slijediti tradiciju i običaje. Njih 20% je odgovorilo da se u potpunosti slaže, a njih 4% da se uopće ne slaže s tvrdnjom da je važno slijediti tradiciju i običaje.

Promotrimo sad pitanja koja se direktno odnose na mišljenja koja ispitanici imaju prema imigrantima po pitanju utječu li imigranti bolje ili lošije na ekonomiju i kulturni život zemlje i čine li imigranti zemlju boljim ili lošijim mjestom za život. Na ljestvici od 0 (utječu loše) do 10 (utječu dobro) prosječan odgovor bio je oko 5 što znači da osobe ne smatraju da imigranti utječu potpuno loše ili dobro. Manji postoci se odnose na krajnje odgovore i kreću se od 4 do 7%. Kod pitanja čine li imigranti zemlju boljim ili lošijim mjestom za život prosjek mišljenja osoba iznosi 2. To znači da su ispitanici u uzorku bliže stavu da imigranti čine zemlju lošijim mjestom za život.

Za korelacijsku analizu u radu korištene su varijable BDP per capita, stopa ekonomskog rasta i stopa nezaposlenosti. Podaci se odnose na 2018. godinu. Prosječan BDP per capita za promatrane zemlje iznosi 29.937,00 USD, gdje je najniža vrijednost 5.580,00 USD, najviša 85.657,00 USD. Prosječna stopa ekonomskog rasta za promatrane zemlje je 3,26%, a prosječna stopa nezaposlenosti je 7,26%.

4.3. Odrednice i korelati stavova o imigrantima u europskim zemljama

Ovaj dio rada podijeljen je na dva dijela. U prvom djelu će biti prikazani rezultati regresijske analize, a potom u drugom djelu slijede rezultati korelacijske analize.

4.3.1. Rezultati regresijske analize

Tablica 3 Rezultati regresijske analize za model 1

Varijabla	Koeficijenti	Standardna pogreška	p-vrijednost	Signifikantnost
Konstanta	5,115	0,089	0,000	***
Zemlja (Austrija – ref.)				
Belgija	0,432	0,066	0,000	***
Bugarska	-0,155	0,071	0,030	**
Švicarska	0,657	0,071	0,000	***
Cipar	-0,269	0,088	0,002	***

Češka	-0,844	0,061	0,000	***
Njemačka	0,806	0,061	0,000	***
Estonija	-0,226	0,065	0,000	***
Španjolska	1,437	0,069	0,000	***
Finska	0,859	0,067	0,000	***
Francuska	0,314	0,063	0,000	***
Velika Britanija	0,853	0,063	0,000	***
Hrvatska	0,742	0,067	0,000	***
Mađarska	-0,882	0,069	0,000	***
Island	1,217	0,064	0,000	***
Italija	-0,021	0,061	0,000	***
Latvija	0,448	0,071	0,741	
Litva	0,944	0,086	0,000	***
Crna Gora	-0,135	0,075	0,000	***
Nizozemska	0,455	0,068	0,074	*
Norveška	0,545	0,071	0,000	***
Poljska	1,121	0,074	0,000	***
Portugal	1,542	0,081	0,000	***
Srbija	-0,083	0,067	0,000	***
Švedska	0,929	0,069	0,212	
Slovenija	-0,095	0,072	0,000	***
Slovačka	-0,769	0,078	0,187	
Dob	-0,006	0,001	0,000	***
Spol (Muško – ref.)				
Žensko	0,023	0,020	0,235	
Jeste li ikada bili nezaposleni i tražili posao dulje od 3 mjeseca ? (Da – ref.)				
Ne	-0,057	0,022	0,011	***
Koji je od opisa na najbliži onome kako doživljavate prihode svog kućanstva? (Dobro živim sa sadašnjim prihodima – ref.)				
Snalazim se sa sadašnjim prihodima	-0,275	0,024	0,000	***
Teško mi je sa sadašnjim prihodima	-0,518	0,033	0,000	***
Vrlo mi je teško sa sadašnjim prihodima	-0,687	0,050	0,000	***
Razina obrazovanja (ES-ISCED I – ref.)				

ES-ISCED II	0,176	0,046	0,000	***
ES-ISCED IIIb	0,114	0,048	0,014	***
ES-ISCED IIIa	0,381	0,045	0,000	***
ES-ISCED IV	0,549	0,048	0,000	***
ES-ISCED V1	0,889	0,050	0,000	***
ES-ISCED V2	1,027	0,049	0,000	***
Ostali	0,639	0,177	0,000	***
Jeste li rođeni u zemlji? (Da – ref.)				
Ne	0,625	0,034	0,000	***
Koji izraz najbolje odgovara mjestu gdje vi živite? (Veliki grad – ref.)				
Predgrađe velikog grada	-0,073	0,037	0,052	**
Manji grad	-0,144	0,029	0,000	***
Selo	-0,246	0,029	0,000	***
Farma ili kuća izvan naselja	-0,329	0,050	0,000	***
Koliko imate povjerenje u političare? (Uopće nemam povjerenja – ref.)				
1	0,311	0,043	0,000	***
2	0,616	0,039	0,000	***
3	0,790	0,038	0,000	***
4	1,031	0,039	0,000	***
5	1,143	0,036	0,000	***
6	1,438	0,414	0,000	***
7	1,619	0,453	0,000	***
8	1,670	0,059	0,000	***
9	1,808	0,101	0,000	***
Imam potpuno povjerenje	1,916	0,114	0,000	***
Biste li se opisali kao pripadnika grupe ljudi koja je doživjela diskriminaciju u ovoj zemlji (Da – ref.)				
Ne	-0,173	0,038	0,000	***
Slažete li se s tvrdnjom da je važno slijediti tradiciju i običaje? (U potpunosti se slažem – ref.)				
Slažem se	0,166	0,028	0,000	***
Donekle se slažem	0,315	0,031	0,000	***
Malo se slažem	0,443	0,036	0,000	***
Ne slažem se	0,614	0,041	0,000	***

Uopće se ne slažem	0,771	0,057	0,000	***
Broj opservacija	41192			
R ²	0,247			
P-vrijednost	0,000			

Napomena: signifikantnost ***($\alpha=0,01$), **($\alpha=0,05$), *($\alpha=0,10$).

Izvor: ESS (runda 9, 2018)

Tablica 3 prikazuje rezultate regresijske analize. Većina zemalja je u analizi statistički signifikantno različita od referentne kategorije na razini statističke signifikantnosti od 1%, izuzev Bugarske koja je statistički signifikantna na razini statističke signifikantnosti od 5% i Nizozemske 10%. Švedska, Slovačka i Latvija nisu statistički signifikantno različite od referentne kategorije. Belgija, Švicarska, Njemačka, Španjolska, Finska, Francuska, Velika Britanija, Hrvatska, Island, Litva, Nizozemska, Norveška, Poljska i Portugal imaju u odnosu na referentnu zemlju Austriju pozitivnije stavove. Slovenija, Srbija, Crna Gora, Italija, Mađarska, Estonija, Češka, Cipar i Bugarska imaju u odnosu na referentnu Austriju negativnije stavove.

Varijabla dob je u analizi statistički signifikantna na razini statističke signifikantnosti od 1% (p-vrijednost < 0,01) te u skladu s očekivanjima ima negativan predznak. Varijabla spol nije statistički signifikantna na uobičajenim razinama statističke signifikantnosti.

Suprotno očekivanjima, osobe koje nisu bile nezaposlene i tražile posao dulje od 3 mjeseca imaju negativnije stavove prema imigrantima (u prosjeku za 0,057) u odnosu na referentnu kategoriju ispitanika, tj. odnosu na skupinu koja je bila nezaposlena i tražila posao dulje od 3 mjeseca. Varijabla nezaposlenost je statistički signifikantna na razini statističke signifikantnosti od 1% (p-vrijednost = 0,01).

Osobe koje su na pitanje kako doživljavaju prihode svog kućanstva odgovorile sa snalazim se sa sadašnjim prihodima, teško mi je sa sadašnjim prihodima i vrlo mi je teško sa sadašnjim prihodima imaju negativniji stav u odnosu na one osobe koje osjećaju da im je dobro sa sadašnjim prihodima (referentna kategorija). Sve tri varijable su statistički signifikantne na razini statističke signifikantnosti od 1% s p-vrijednosti manjom od 0,01.

Kod razine obrazovanja ispitanika za referentnu kategoriju uzeta je razina ES-ISCED I koja predstavlja 8 ili manje razreda osnovne škole. Kategorije ES-ISCED IIIa, IV, V1, V2 i ostali imaju pozitivnije stavove u odnosu na referentnu kategoriju ES-ISCED I. Rezultat analize je u skladu s očekivanjima formiranim na temelju teorije da obrazovanije osobe imaju pozitivniji stav. Iznimka je jedino kategorija ES-ISCED IIIb koja ima negativnije stavove u odnosu na

referentnu kategoriju. Sve varijable su statistički signifikantne na razini statističke signifikantnosti od 1% s p-vrijednosti manjom od 0,01.

Sukladno očekivanjima, osobe koje nisu rođene u zemlji imaju pozitivnije stavove prema imigrantima za u prosjeku 0,625 u odnosu na referentnu kategoriju (tj. u odnosu na osobe koje su rođene u zemlji). Varijabla je statistički signifikantna na razini statističke signifikantnosti od 1% s p-vrijednosti manjom od 0,01.

Osobe koje žive u predgrađu velikog grada, manjem gradu, selu i farmi ili naselju izvan grada imaju negativnije stavove prema imigrantima u odnosu na osobe koje žive u velikom gradu. Koeficijent je jako nizak za predgrađe (-0,075) te postaje veći što se više udaljavamo od grada te je najveći za farmu ili naselje izvan grada (-0,329). Sve kategorije su statistički signifikantno različite od referentne kategorije na razini statističke signifikantnosti od 1% (p-vrijednost 0,01), osim predgrađa velikog grada koje je statistički signifikantna kategorija na razini statističke signifikantnosti od 5% (p-vrijednost = 0,05).

Koliko osoba ima povjerenja u političare na skali od 0 do 10 statistički su signifikantne varijable na razini statističke signifikantnosti od 1% s p-vrijednostima manjima od 0,01. Može se vidjeti kako osobe koje imaju više povjerenja u politiku imaju pozitivnije stavove u odnosu na referentnu kategoriju osoba koje nemaju uopće povjerenja u političare (koeficijenti se kreću od 0,311 za odgovor 1 do 1,916 za odgovor potpuno povjerenje).

Osobe koje za sebe smatraju da nisu pripadnici grupe ljudi koja je doživjela diskriminaciju u zemlji imaju negativnije stavove prema imigrantima za u prosjeku 0,173 u odnosu na osobe koje su dio grupe koja je doživjela diskriminaciju. Varijabla je statistički signifikantna na razini statističke signifikantnosti od 1% s p-vrijednosti manjom od 0,01.

Rezultat koji je dobiven vezano uz pitanje o tome slažu li se osobe s tvrdnjom da je važno slijediti tradiciju i običaje pokazuje da osobe koje se ne slažu s tom s tvrdnjom imaju pozitivnije stavove prema imigrantima u odnosu na referentne koji se u potpunosti slažu s tvrdnjom. Varijabla je signifikantna na razini statističke signifikantnosti od 1% s p-vrijednosti manjom od 0,01.

Koeficijent determinacije ovog modela iznosi 0,247 te pokazuje da je odabranim modelom protumačeno približno 25% varijabilnosti varijable stavovi prema imigrantima. Model je statistički značajan na razini statističke signifikantnosti od 1% s p-vrijednosti manjom od 0,01.

Tablica 4 Rezultati regresijske analize za model 2

Varijabla	Koeficijenti	Standardna pogreška	p-vrijednost	Signifikantnost
Konstanta	5,076	0,105	0,000	***
Zemlja (Austrija – ref.)				
Belgija	0,937	0,078	0,000	***
Bugarska	-0,239	0,085	0,005	***
Švicarska	0,884	0,083	0,000	***
Cipar	-0,205	0,105	0,050	**
Češka	-1,087	0,073	0,000	***
Njemačka	0,990	0,071	0,000	***
Estonija	0,034	0,077	0,659	***
Španjolska	1,846	0,082	0,000	***
Finska	1,705	0,079	0,000	***
Francuska	0,617	0,075	0,000	***
Velika Britanija	0,890	0,074	0,000	***
Hrvatska	1,005	0,080	0,000	***
Mađarska	-0,845	0,082	0,000	***
Island	1,199	0,076	0,000	***
Italija	0,184	0,072	0,011	***
Latvija	0,192	0,083	0,021	**
Litva	0,784	0,102	0,000	***
Crna Gora	0,100	0,089	0,260	***
Nizozemska	0,905	0,079	0,000	***
Norveška	0,809	0,084	0,000	***
Poljska	1,103	0,087	0,000	***
Portugal	1,749	0,095	0,000	***
Srbija	0,189	0,079	0,017	**
Švedska	1,484	0,082	0,000	***
Slovenija	0,074	0,086	0,388	***
Slovačka	-0,820	0,928	0,000	***
Dob	-0,007	0,001	0,000	***
Spol (Muško – ref.)				
Žensko	0,158	0,023	0,000	***
Jeste li ikada bili nezaposleni i tražili posao dulje od 3 mjeseca? (Da – ref.)				
Ne	-0,107	0,027	0,000	***

Koji je od opisa na najbliži onome kako doživljavate prihode svog kućanstva? (Dobro živim sa sadašnjim prihodima – ref.)				
Snalazim se sa sadašnjim prihodima	-0,256	0,029	0,000	***
Teško živim sa sadašnjim prihodima	-0,486	0,039	0,000	***
Vrlo mi je teško sa sadašnjim prihodima	-0,659	0,059	0,000	***
Razina obrazovanja (ES-ISCED I – ref.)				
ES-ISCED II	0,269	0,054	0,005	***
ES-ISCED IIIb	0,162	0,056	0,000	***
ES-ISCED IIIa	0,470	0,053	0,000	***
ES-ISCED IV	0,646	0,057	0,000	***
ES-ISCED V1	1,070	0,059	0,000	***
ES-ISCED V2	1,195	0,058	0,000	***
Ostali	0,656	0,209	0,005	***
Jeste li rođeni u zemlji? (Da – ref.)				
Ne	0,569	0,041	0,000	***
Koji izraz najbolje odgovara mjestu gdje vi živite? (Veliki grad – ref.)				
Predgrađe velikog grada	-0,125	0,044	0,005	***
Manji grad	-0,152	0,034	0,000	***
Selo	-0,288	0,034	0,000	***
Farma ili kuća izvan naselja	-0,395	0,059	0,000	***
Koliko imate povjerenje u političare? (Uopće nemam povjerenja – ref.)				
1	0,333	0,051	0,000	***
2	0,549	0,046	0,000	***
3	0,738	0,045	0,000	***
4	0,973	0,046	0,000	***
5	1,093	0,042	0,000	***
6	1,392	0,049	0,000	***
7	1,532	0,054	0,000	***
8	1,577	0,070	0,000	***
9	1,656	0,119	0,000	***
Imam potpuno povjerenje	1,692	0,135	0,000	***

Biste li se opisali kao pripadnika grupe ljudi koja je doživjela diskriminaciju u ovoj zemlji (Da – ref.)				
Ne	-0,162	0,045	0,000	***
Slažete li se s tvrdnjom da je važno slijediti tradiciju i običaje? (U potpunosti se slažem – ref.)				
Slažem se	0,168	0,033	0,000	***
Donekle se slažem	0,363	0,037	0,000	***
Malo se slažem	0,511	0,042	0,000	***
Ne slažem se	0,720	0,048	0,000	***
Uopće se ne slažem	0,898	0,067	0,000	***
Broj opservacija	41192			
R ²	0,223			
P-vrijednost	0,000			

Napomena: signifikantnost ***($\alpha=0,01$), **($\alpha=0,05$), *($\alpha=0,10$).

Izvor: ESS (runda 9, 2018)

Provedena je i regresijska analiza za pojedinačne komponente zavisne varijable stavovi prema imigrantima. Tablica 4 prikazuje model 2 u kojem je za zavisnu varijablu uzeta varijabla smatraju li ispitanici da imigranti obogaćuju ili osiromašuju kulturni život zemlje. Rezultati nisu toliko drugačiji u odnosu na prvi model. Prva razlika je što sada ima manje zemalja koje u odnosu na referentnu zemlju Austriju imaju negativnije stavove (ostaju Bugarska, Češka, Cipar, Mađarska i Slovačka s negativnijim stavom). Druga je razlika što je sada spol statistički signifikantan na razini statističke signifikantnosti od 1% i pokazuje da žene u odnosu na referentnu kategoriju muškarce imaju pozitivnije stavove prema imigrantima.

Tablica 5 Rezultati regresijske analize za model 3

Varijabla	Koeficijenti	Standardna pogreška	p-vrijednost	Signifikantnost
Konstanta	5,505	0,102	0,000	***
Zemlja (Austrija – ref.)				
Belgija	-0,273	0,076	0,000	***
Bugarska	-0,504	0,083	0,000	***
Švicarska	0,345	0,081	0,000	***
Cipar	-0,899	0,102	0,000	***
Češka	-0,864	0,072	0,000	***
Njemačka	0,635	0,069	0,000	***

Estonija	-0,626	0,075	0,000	***
Španjolska	0,879	0,080	0,000	***
Finska	-0,007	0,077	0,928	
Francuska	-0,297	0,073	0,000	***
Velika Britanija	0,476	0,073	0,000	***
Hrvatska	-0,010	0,077	0,899	
Mađarska	-1,514	0,080	0,000	***
Island	0,643	0,074	0,000	***
Italija	-0,307	0,070	0,000	***
Latvija	0,290	0,081	0,000	***
Litva	0,787	0,099	0,000	***
Crna Gora	-0,976	0,086	0,000	***
Nizozemska	-0,325	0,077	0,000	***
Norveška	-0,113	0,082	0,167	
Poljska	0,702	0,085	0,000	***
Portugal	1,268	0,093	0,000	***
Srbija	-0,951	0,077	0,000	***
Švedska	-0,147	0,079	0,064	*
Slovenija	-0,598	0,083	0,000	***
Slovačka	-1,352	0,090	0,000	***
Dob	-0,003	0,001	0,000	***
Spol (Muško – ref.)				
Žensko	-0,139	0,023	0,000	***
Jeste li ikada bili nezaposleni i tražili posao dulje od 3 mjeseca ? (Da-ref.)				
Ne	-0,025	0,026	0,340	
Koji je od opisa na najbliži onome kako doživljavate prihode svog kućanstva? (Dobro živim sa sadašnjim prihodima – ref.)				
Snalazim se sa sadašnjim prihodima	-0,295	0,028	0,000	***
Teško mi je sa sadašnjim prihodima	-0,530	0,038	0,000	***
Vrlo mi je teško sa sadašnjim prihodima	-0,707	0,058	0,000	***
Razina obrazovanja (ES-ISCED I-ref.)				
ES-ISCED II	0,138	0,053	0,009	***
ES-ISCED IIIb	0,103	0,055	0,060	***

ES-ISCED IIIa	0,395	0,052	0,000	***
ES-ISCED IV	0,568	0,056	0,000	***
ES-ISCED V1	0,871	0,058	0,000	***
ES-ISCED V2	1,103	0,056	0,000	***
Ostali	0,722	0,204	0,000	***
Jeste li rođeni u zemlji? (Da – ref.)				
Ne	0,618	0,040	0,000	***
Koji izraz najbolje odgovara mjestu gdje vi živite? (Veliki grad – ref.)				
Predgrađe velikog grada	-0,010	0,043	0,824	
Manji grad	-0,119	0,033	0,000	***
Selo	-0,194	0,033	0,000	***
Farma ili kuća izvan naselja	-0,239	0,057	0,000	***
Koliko imate povjerenje u političare? (Uopće nemam povjerenja – ref.)				
1	0,343	0,049	0,000	***
2	0,699	0,045	0,000	***
3	0,841	0,044	0,000	***
4	1,132	0,045	0,000	***
5	1,204	0,041	0,000	***
6	1,542	0,048	0,000	***
7	1,711	0,522	0,000	***
8	1,723	0,068	0,000	***
9	1,883	0,611	0,000	***
Imam potpuno povjerenje	1,983	0,632	0,000	***
Biste li se opisali kao pripadnika grupe ljudi koja je doživjela diskriminaciju u ovoj zemlji (Da – ref.)				
Ne	-0,254	0,044	0,000	***
Slažete li se s tvrdnjom da je važno slijediti tradiciju i običaje? (U potpunosti se slažem – ref.)				
Slažem se	0,158	0,032	0,000	***
Donekle se slažem	0,276	0,036	0,000	***
Malo se slažem	0,385	0,041	0,000	***
Ne slažem se	0,546	0,047	0,000	***
Uopće se ne slažem	0,647	0,065	0,000	***
Broj opservacija	41192			

R ²	0,196			
P-vrijednost	0,000			

Napomena: signifikantnost ***($\alpha=0,01$), **($\alpha=0,05$), *($\alpha=0,10$).

Izvor: ESS (runda 9, 2018)

Tablica 5 pokazuje model 3 u kojem je zavisna varijabla smatraju li ispitanici da je imigracija dobra ili loša za ekonomiju zemlje. Ovoga puta isto nema velike razlike u rezultatima. Po pitanju utjecaja na ekonomiju više zemalja ima negativnije stavove prema imigrantima nego u modelu 1, a to su zemlje Francuska, Nizozemska, Norveška i Hrvatska. Spol je za razliku od modela 1 statistički signifikantan na razini statističke signifikantnosti od 1% i pokazuje da žene u odnosu na referentnu kategoriju muškarce imaju negativnije stavove prema imigrantima što je u skladu s teorijskim očekivanjima.

Tablica 6 Rezultati regresijske analize za model 4

Varijabla	Koeficijenti	Standardna pogreška	p-vrijednost	Signifikantnost
Konstanta	4,763	0,098	0,000	***
Zemlja (Austrija – ref.)				
Belgija	0,632	0,072	0,000	***
Bugarska	0,277	0,078	0,000	***
Švicarska	0,741	0,077	0,000	***
Cipar	0,296	0,097	0,000	***
Češka	-0,581	0,067	0,002	***
Njemačka	0,794	0,065	0,000	***
Estonija	-0,086	0,071	0,226	
Španjolska	1,585	0,076	0,000	***
Finska	0,880	0,073	0,000	***
Francuska	0,624	0,069	0,000	***
Velika Britanija	1,194	0,069	0,000	***
Hrvatska	1,232	0,073	0,000	***
Mađarska	-0,287	0,076	0,000	***
Island	1,809	0,077	0,000	***
Italija	0,064	0,068	0,341	
Latvija	0,862	0,076	0,000	***
Litva	1,262	0,095	0,000	***
Crna Gora	0,472	0,082	0,000	***
Nizozemska	0,786	0,074	0,000	***
Norveška	0,939	0,077	0,000	***
Poljska	1,554	0,085	0,000	***
Portugal	1,609	0,088	0,000	***
Srbija	0,512	0,087	0,000	***

Švedska	1,451	0,075	0,000	***
Slovenija	0,237	0,079	0,000	***
Slovačka	-0,133	0,086	0,121	
Dob	-0,003	0,001	0,000	***
Spol (Muško – ref.)				
Žensko	0,051	0,021	0,017	**
Jeste li ikada bili nezaposleni i tražili posao dulje od 3 mjeseca? (Da – ref.)				
Ne	-0,039	0,025	0,114	
Koji je od opisa na najbliži onome kako doživljavate prihode svog kućanstva? (Dobro živim sa sadašnjim prihodima – ref.)				
Snalazim se sa sadašnjim prihodima	-0,027	0,026	0,000	***
Teško mi je sa sadašnjim prihodima	-0,538	0,036	0,000	***
Vrlo mi je teško sa sadašnjim prihodima	-0,694	0,055	0,000	***
Razina obrazovanja (ES-ISCED I – ref.)				
ES-ISCED II	0,121	0,050	0,016	**
ES-ISCED IIIb	0,792	0,052	0,128	
ES-ISCED IIIa	0,276	0,049	0,000	***
ES-ISCED IV	0,433	0,053	0,000	***
ES-ISCED V1	0,727	0,054	0,000	***
ES-ISCED V2	0,783	0,053	0,000	***
Ostali	0,538	0,194	0,005	***
Jeste li rođeni u zemlji? (Da – ref.)				
Ne	0,690	0,038	0,000	***
Koji izraz najbolje odgovara mjestu gdje vi živite? (Veliki grad – ref.)				
Predgrađe velikog grada	-0,083	0,041	0,043	**
Manji grad	-0,161	0,031	0,000	***
Selo	-0,257	0,032	0,000	***
Farma ili kuća izvan naselja	-0,351	0,054	0,000	***

Koliko imate povjerenje u političare? (Uopće nemam povjerenja – ref.)				
1	0,343	0,049	0,000	***
2	0,699	0,045	0,000	***
3	0,841	0,044	0,000	***
4	1,132	0,045	0,000	***
5	1,204	0,041	0,000	***
6	1,542	0,047	0,000	***
7	1,711	0,052	0,000	***
8	1,723	0,068	0,000	***
9	1,883	0,012	0,000	***
Imam potpuno povjerenje	1,983	0,132	0,000	***
Biste li se opisali kao pripadnika grupe ljudi koja je doživjela diskriminaciju u ovoj zemlji (Da – ref.)				
Ne	-0,103	0,042	0,013	***
Slažete li se s tvrdnjom da je važno slijediti tradiciju i običaje? (U potpunosti se slažem – ref.)				
Slažem se	0,172	0,031	0,000	***
Donekle se slažem	0,306	0,034	0,000	***
Malo se slažem	0,434	0,039	0,000	***
Ne slažem se	0,576	0,046	0,000	***
Uopće se ne slažem	0,769	0,062	0,000	***
Broj opservacija	41129			
R ²	0,2027			
P-vrijednost	0,000			

Napomena: signifikantnost ***($\alpha=0,01$), **($\alpha=0,05$), *($\alpha=0,10$).

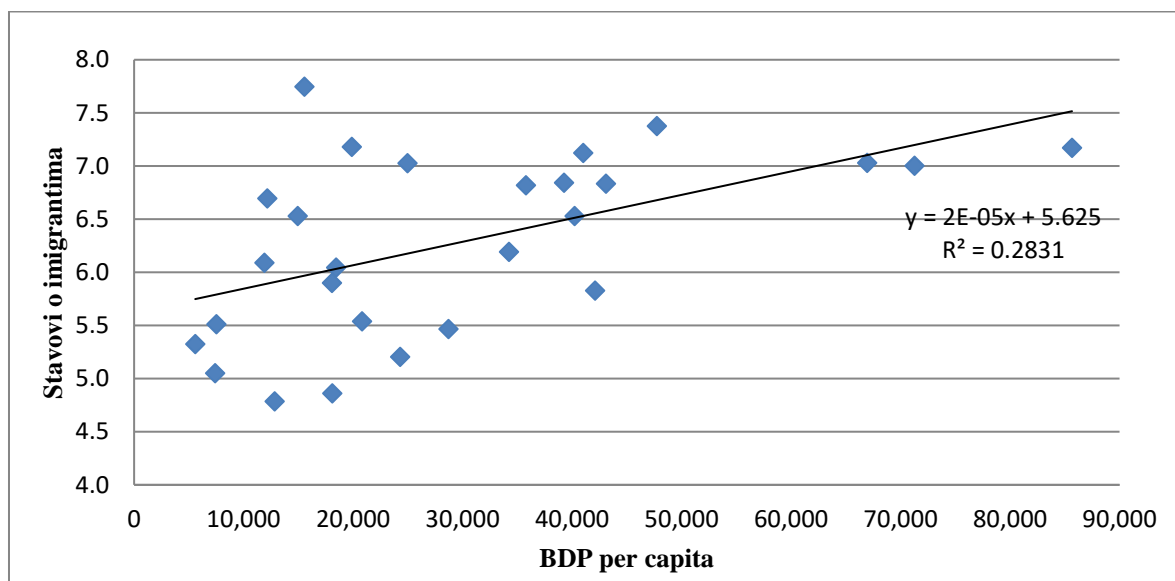
Izvor: ESS (runda 9, 2018)

Tablica 6 prikazuje model 4 u kojem je zavisna varijabla smatraju li ispitanici da imigranti čine zemlju boljim ili lošijim mjestom za život. Ovoga puta manji je broj zemalja čiji su stavovi negativniji u odnosu na referentnu zemlju Austriju te ostaju Češka, Estonija, Mađarska i Slovačka. Spol je i ovoga puta statistički signifikantan na razini statističke signifikantnosti od 1% i pokazuje da žene u odnosu na referentnu kategoriju muškarce imaju pozitivnije stavove prema imigrantima. Ostali rezultati ne razlikuju se znatnije od rezultata modela 1.

4.3.2. Rezultati korelacijske analize

Slijede rezultati provedene korelacijske analize. Iz grafikona 8 se može vidjeti kako postoji jedna slabija do umjerena i pozitivna linearna povezanost između BDP-a per capita i stavova prema imigrantima. Općenito se može zaključiti da zemlje s većim BDP-om per capita imaju pozitivnije stavove.

Grafikon 8 Korelacija između stavova prema imigrantima i BDP-a per capita

Izvor: ESS (runda 9, 2018) i Eurostat (2020f)

Na razini statističke signifikantnosti od 1% može zaključiti da postoji signifikantna pozitivna veza između BDP-a per capita i stavova prema imigrantima. To se može vidjeti iz tablice 7.

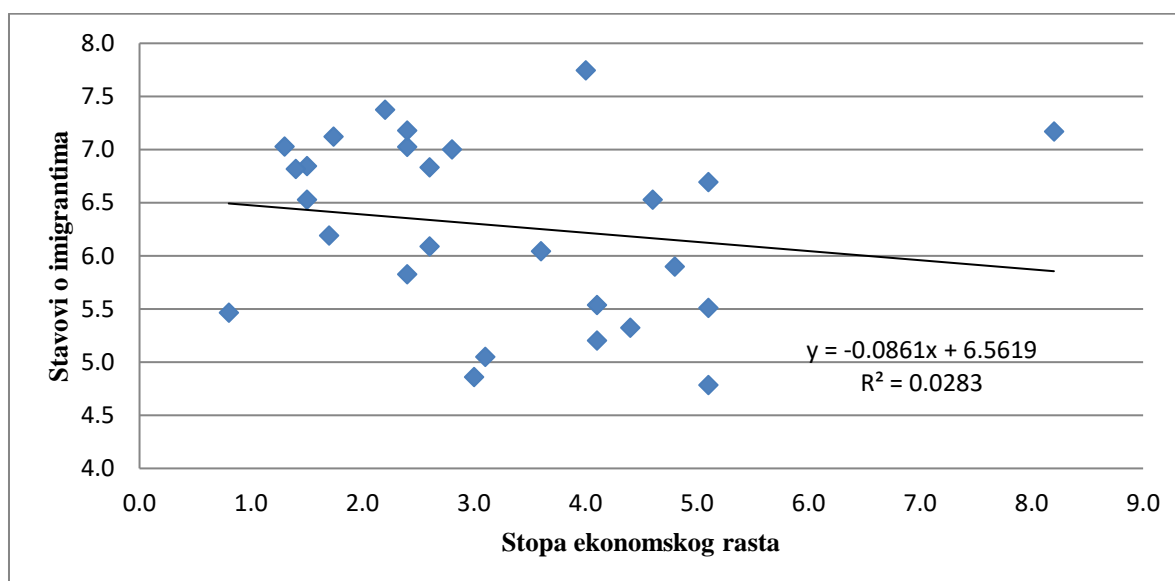
Tablica 7 Testiranje signifikantnosti korelacije makroekonomskih varijabli i stavova prema imigrantima

Varijabla	Signifikantnost	Koeficijent korelacije
BDP per capita	0,004	0,532
Stopa ekonomskog rasta	0,402	-0,168
Stopa nezaposlenosti	0,591	-0,108

Izvor: ESS (runda 9, 2018) i Eurostat (2020f,g)

Iz grafikona 9 može se vidjeti odnos stope rasta gospodarstva i stavova prema imigrantima. Suprotno teorijskim očekivanjima, ovdje je dobiven rezultat da postoji negativan odnos između stavova prema imigrantima i stope ekonomskog rasta. Korelacija sa stopom ekonomskog rasta nije statistički signifikantna ni na jednoj od uobičajenih razina statističke signifikantnosti.

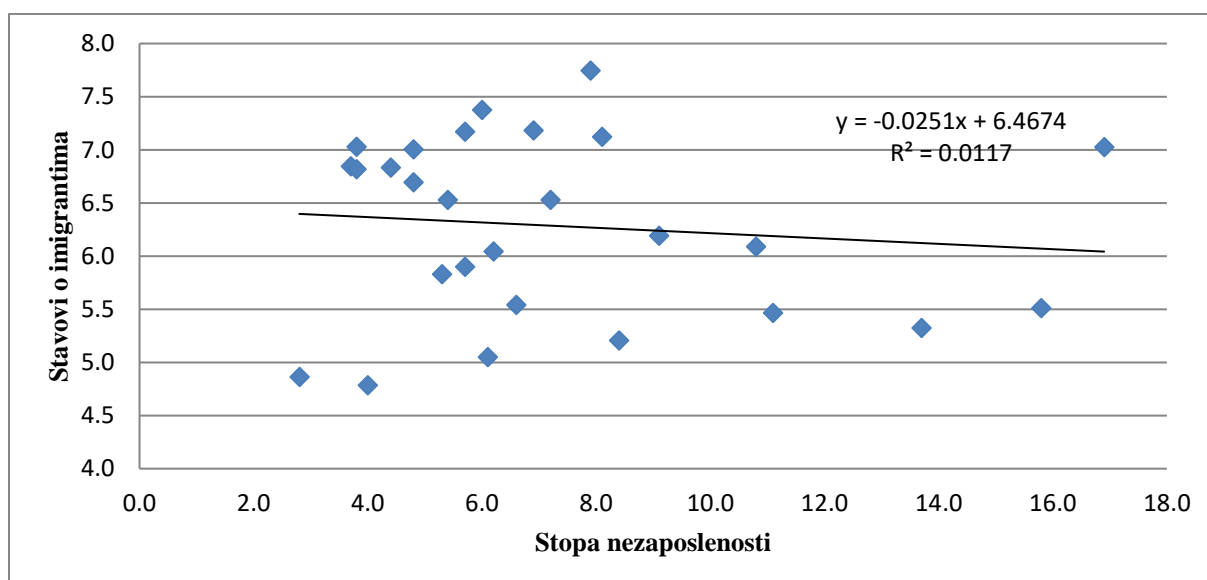
Grafikon 9 Korelacija između stavova prema imigrantima i stope rasta gospodarstva

Izvor: ESS (runda 9, 2018) i Eurostat (2020f)

Slijedi grafikon 10 koji u odnos stavlja stopu nezaposlenosti i stavove prema imigrantima. Može se uočiti slaba negativna veza između stope nezaposlenosti i stavova prema imigrantima. Navedeno je u skladu s teorijom, no kako se može vidjeti u tablici 7, stopa nezaposlenosti se nije pokazala statistički signifikantnom te se ne može donijeti zaključak.

Grafikon 10 Korelacija između stavova prema imigrantima i stope nezaposlenosti

Izvor: ESS (runda 9, 2018) i Eurostat (2020g)

4.4. Rasprava

Rezultati empirijske analize su velikom većinom u skladu s očekivanjima formiranim na temelju teorije. Potvrđeno je da ekonomski naprednije i razvijenije zemlje u prosjeku imaju pozitivnije stavove prema imigrantima, dok ekonomski manje napredne zemlje u prosjeku imaju negativnije stavove. S time da je kod pitanja utjecaja imigracije na ekonomiju bilo više zemalja s negativnijim stavovima, a manje zemalja s negativnijim stavovima kod pitanja utjecaja imigracije na kulturni život i zemlju kao mjesto život. Zemlje s višim BDP-om per capita imaju pozitivnije stavove prema imigrantima.

Što se tiče individualnih odrednica stavova prema imigrantima, osobe starije životne dobi imaju negativnije stavove u odnosu na mlađe osobe. Spol je jedino u skladu s teorijom u modelu 3 i prikazuje da žene imaju negativnije stavove prema imigrantima u odnosu na muškarce. Osobe koje se osjećaju da se nalaze u teškoj situaciji po pitanju sadašnjih prihoda svoga kućanstva imaju negativnije stavove prema imigrantima. Nadalje, osobe koje su obrazovanije imaju pozitivnije stavove prema imigrantima. Osobe koje sebe smatraju pripadnikom grupe koja je doživjela diskriminaciju imaju pozitivnije stavove prema imigrantima u odnosu na osobe koje nisu doživjele diskriminaciju. Osobe koje su rođene u zemlji kao i osobe koje žive u većim gradovima imaju pozitivnije stavove nego osobe koje su rođene u inozemstvu i osobe koje žive na farmama i naseljima izvan grada. Osobe koje više vjeruju političarima imaju pozitivnije stavove prema imigrantima u odnosu na osobe koje uopće nemaju povjerenja.

Jedan rezultat u suprotnosti je s očekivanjima temeljenim na teoriji. Odnosi na osobe koje su bile nezaposlene (varijabla je li je osoba bila nezaposlena u razdoblju duljem od 3 mjeseca) čiji bi stavovi prema imigrantima trebali biti, barem prema teoriji, negativniji zbog toga što na imigrante gledaju kao konkurenciju za posao. No, analiza ovoga rada pokazuje suprotno. Osobe koje nisu bile nezaposlene dulje o 3 mjeseca imaju negativnije stavove prema imigrantima od osoba koje su bile nezaposlene dulje od 3 mjeseca. Prijedlog za buduća istraživanja je analizirati nezaposlenost koja se odnosi na neko veće razdoblje primjerice da li je osoba bila nezaposlena najmanje 12 mjeseci.

5. ZAKLJUČAK

Europska unija danas se suočava s najvećim nekontroliranim priljevom migranata u svojoj povijesti tako da se slobodno može govoriti o migracijskoj krizi. Uzroci koji su doveli do eksplozije migrantske krize u 2015. godini su razni, od ekonomskih (potrage za boljim životom, zaposlenjem i boljim standardom života) do neekonomskih (bijeg od ratnih stradanja, nasilja i različitih oblika terorizma). Migracijski val već dugo izaziva burne reakcije javnosti i rasprave u političkim i akademskim krugovima. Dok se s jedne strane vidi humanitaran problem i ističe kako je najvažnije pobrinuti se za egzistenciju migranata, s druge strane postoje i drugi ekonomski problemi (povećanje konkurencije na tržištu rada, opterećenje za socijalni sustav, smanjenje nadnica radnika) i socio-demografski problemi (promjena strukture stanovništva, povećane stope kriminala i nasilja itd.) koji ulaskom velikog broja ilegalnih migranata, prijete europskim državama.

Europa je bila raskrižje ljudske mobilnosti od davnina. Kroz povijest regija je bila središnji dio globalnih migracijskih sustava koje su joj države pomogle uspostaviti i oblikovati, uglavnom putem merkantilističkih i kolonijalnih ekspanzija. Od sredine 20. stoljeća imigranti, ekonomski migranti, izbjeglice i azilanti dolaze u Europu u rastućem broju, a izbjeglice iz ratnih područja Bliskog istoka, naročito se povećavaju zadnjih godina.

Iako mnogi imigranti i njihovi potomci žive u europskim zemljama već dulji niz godina, mnogi još uvijek žive u odvojenim etničkim zajednicama s ograničenim kontaktom s domaćim stanovništvom. Djeca imigranata nisu u potpunosti integrirana u zemlje u koje su se njihovi roditelji odselili i nedostatak te integracije je vidljiv u različitim sferama poput socijalnih, ekonomskih i kulturnih.

Velik broj migranta su tražitelji azila i izbjeglice koje dolaze iz ratom pogođenih zemalja. Sukob u Siriji i dalje je daleko najveći pokretač migracija. Ali trajno nasilje u Afganistanu i Iraku, zlostavljanja u Eritreji, kao i siromaštvo na Kosovu, također vode ljude da traže novi život drugdje. Zemlje koje zabilježavaju najveći broj migranata su Njemačka, Velika Britanija, Španjolska i Italija, dok ostale zemlje ne bilježe velike imigracije. Velik broj tih migranta dolazi kopnom, ali još znatno veći broj morem, gdje se događa jako velik broj stradanja osobito ljeti.

Kao što se može vidjeti iz navedenoga do sada, Europa bilježi jako velike imigracije već dugo vrijeme. S obzirom na cjelokupnu situaciju u svijetu imigracije u Europu bi se mogle nastaviti te je iz tog razloga važno proučavati stavove prema imigrantima.

Postoje različite teorije koje objašnjavaju stavove ljudi prema imigrantima. Neke naglašavaju važnost ekonomske kompetencije, dok druge naglašavaju kulturne, političke i druge aspekte života. Teorije upućuju na različite ekonomske i socio-demografske prediktore stavova o imigrantima. Od ekonomskih se spominju nezaposlenost, konkurencija na tržištu rada, veličina dohotka, BDP per capita i stopa rasta gospodarstva. Od socio-demografskih se navode dob, spol, razina obrazovanja, povjerenje u politiku, je li mjesto stanovanja grad ili selo, je li osoba rođena u zemlji ili inozemstvu, smatra li da je važno slijediti tradiciju i običaje i smatra li se djelom skupine koja je doživjela diskriminaciju u zemlji.

U ovom radu je provedena regresijska analiza na temelju podataka iz devete runde ESS-a iz 2018. godine. Provedena je i korelacijska analiza na temelju podataka iz devete runde ESS-a i s Eurostata. Rezultati analize pokazali su da ekonomski razvijenije zemlje imaju pozitivnije stavove prema imigrantima. Osobe mlađe dobi i obrazovanije osobe imaju pozitivnije stavove u odnosu na starije i manje obrazovane osobe. Osobe koje se osjećaju po pitanju sadašnjih prihoda kućanstva u kojem žive teže imaju negativnije stavove. Osobe koje su rođene u zemlji, kao i osobe koje žive u većim gradovima imaju pozitivnije stavove od onih osoba rođenih u inozemstvu i onih koji žive na farmama i izvan grada. Osobe koje sebe smatraju pripadnikom grupe koja je doživjela diskriminaciju imaju pozitivnije stavove prema imigrantima u odnosu na osobe koje nisu doživjele diskriminaciju. Osobe koje više vjeruju političarima imaju pozitivniji stav prema imigrantima od osoba koje manje vjeruju političarima. Suprotno teorijskim očekivanjima osobe koje su bile nezaposlene i tražile posao dulje od 3 mjeseca imaju pozitivnije stavove prema imigrantima od osoba koje nisu bile nezaposlene dulje od 3 mjeseca. Osobe koje se manje slažu ili se uopće ne slažu da je važno slijediti tradiciju imaju pozitivniji stav od osoba koje se više slažu ili u potpunosti slažu. Provedena je i regresijska analiza za pojedinačne komponente zavisne varijable stavovi prema imigrantima. U modelu 3 u kojem je zavisna varijabla utjecaj imigracije na ekonomiju zemlje stavovi prema imigrantima negativniji su u više zemalja nego u modelu 1. U modelima 2 i 4 gdje su zavisne varijable utjecaj imigranata na kulturni život zemlje i zemlju kao mjesto života manji je broj zemalja s negativnijim stavovima. Varijabla spol statistički nije signifikantna jedino u modelu 1. Od svih modela jedino model 3 prikazuje rezultat koji je u skladu s teorijom, a to je da žene imaju relativno

negativnije stavove prema imigrantima u odnosu na muškarce. U korelacijskoj analizi varijable stopa nezaposlenosti i stopa ekonomskog rasta nisu bile statistički signifikantne.

Dobiveni nalazi upućuju na važnost obrazovanja i mladih osoba jer mlade osobe i osobe koje su obrazovane imaju pozitivnije stavove prema imigrantima, stoga je prijedlog za donositelje politike da treba ulagati u obrazovanje mladih ljudi. Prijedlog za buduća istraživanja je i da se istraži više o stavovima mladih osoba prema imigrantima ili da se primjerice provede analiza o tome zašto stavovi prema imigrantima postaju negativniji što je osoba starija.

Popis literature

1. Algan, Y., et al. (2010). *The Economic Situation of First and Second-Generation Immigrants in France, Germany and the United Kingdom*. Economic Journal, 120: 4-30.
2. Bhagwati, J. (2000): *Comment on Economic Research and the Debate over Immigration Policy*. University of Michigan Press: 87-94.
3. Brenner, J. i Fertig, M. (2006) *Identifying the Determinants of Attitudes towards Immigrants - A Structural Cross-Country Analysis*, Rheinisch-Westfälisches Institut für Wirtschaftsforschung, RWI Discussion Papers 86 (2): 246-251
4. Brezis, E.S. i Krugman, P. (1993): *Immigration, Investment and Real Wages*. National Bureau of Economic Research
5. Card, D., Dustmann, C. i Preston, I. (2005) *Understanding attitudes to immigration: The migration and minority module of the first European Social Survey*. Centre for Research and Analysis of Migration, 15(3): 654-691
6. Chandler, C. i Tsai, Y. (2001): *Social Factors Influencing Immigration Attitudes: An Analysis of Data From the General Social Survey*. The Social Science Journal 38: 177-188.
7. Chan-Hoong, L. i Colleen, W. (2006) *Cultural values and attitudes toward immigrants and multiculturalism: The case of the Eurobarometer survey on racism and xenophobia*. International Journal of Intercultural Relations, 30 (6): 799-810
8. Citrin, J. i Sides, J. (2007) *European Opinion About Immigration: The Role of Identities, Interests and Informatio*. Cambridge University Press, 37 (3): 477-504
9. Coenders, M. i Scheepers, P., (1998): *Support for ethnic discrimination in the Netherlands 1979-1993: effects of period, cohort and individual characteristics*. European Sociological Review, 14 (4): 405-422.
10. Crul, M. i Vermeulen, H. (2003) *The Second Generation in Europe*. International migration review, 37 (4): 962-1144

11. Davidov, E. i Semyonov, M. (2017) *Attitudes toward immigrants in European societies*. International Journal of Comparative Sociology, 49 (2–3): 195–220
12. Davidov, E. i Weick, S. (2011): *Transition to Homeownership Among Immigrant Groups and Natives in West Germany, 1984–2008*. Journal of Immigrant & Refugee Studies, 9: 393-415.
13. ENAR (2020). *Survey reports appalling living conditions for migrants in Europe*. <https://www.enar-eu.org/Survey-reports-appalling-living-conditions-for-migrants-in-Europe-77> (pristupljeno 1.6.2020.)
14. ESS (2020). *Appednix A1 Education, ESS9 - 2018 ed. 2.0*. https://www.europeansocialsurvey.org/docs/round9/survey/ESS9_appendix_a1_e02_0.pdf (pristupljeno 13.9.2020.)
15. ESS (runda 9, 2018). *Data and documentation by round*. <https://www.europeansocialsurvey.org/data/download.html?r=9> (pristupljeno 1.6.2020.)
16. Eurostat (2020a). *Immigration by age and sex*. https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_imm8&lang=en (pristupljeno 1.6.2020.)
17. Eurostat (2020b). *Glossary:Migration*. <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Migration> (pristupljeno 1.6.2020.)
18. Eurostat (2020c). *Asylum and first time asylum applicants by citizenship, age and sex - annual aggregated data (rounded)*. https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_asyappctza&lang=en (pristupljeno 1.6.2020.)
19. Eurostat (2020d). *Employed recent immigrants by sex, age and citizenship*. https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfst_rimgenga&lang=en (1.6.2020)
20. Eurostat (2020e). *People at risk of poverty or social exclusion by broad group of citizenship (population aged 18 and over)*

- https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_peps05&lang=en
(pristupljeno 1.6.2020.)
21. Eurostat (2020f). *Main GDP aggregates per capita*.
https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_pc&lang=en
(pristupljeno 1.6.2020.)
 22. Eurostat (2020g) *Employment rates by sex, age and citizenship (%)*.
https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_ergan&lang=en
(pristupljeno 1.6.2020.)
 23. Florida, R. i Tinagli, I. (2004): *Europe in the creative age*. Carnegie Mellon Software Industry Center
 24. Hellwig, T. i Abdulkader, S. (2015) *Different groups, different threats: public attitudes towards immigrant*. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43 (3): 339-358
 25. Hiscox, J. i Hainmueller, J. (2004) *Explaining Attitudes Toward Immigration In Europe*. *JEL, International Organization* 61: 399–442
 26. Hooghe, M., Trappers, A., Meuelman, B. i Reeskens, T. (2008): *Migration to European countries. A structural explanation of patterns, 1980-2004*. *International Migration Review*, 42 (2): 476-504.
 27. IOM (2020). *Migrant Fatalities in Mediterranean*. iom.int/news/iom-counts-3771-migrants-fatalities-mediterranean (pristupljeno 10.8.2020.)
 28. Kehrberg., J. (2007): *Public Opinion on Immigration in Western Europe: Economics, Tolerance, and Exposure*. *Comparative European Politics*, 5: 264-281.
 29. Kessler, Alan. (2001). *Immigration, Economic Insecurity, and the "Ambivalent" American Public*. Center for Comparative Immigration Studies, 41
 30. Legewie, J. (2013) *Terrorist Events and Attitudes toward Immigrants: A Natural Experiment*. *American Journal of Sociology* 118 (5): 1199-1245
 31. Mayda, Anna Maria (2004) *Who Is Against Immigration? : A CrossCountry Investigation of Individual Attitudes toward Immigrants*, Institute for the Study of Labor, Discussion Papers, No. 1115

32. McLaren, L. (2003): *Anti-Immigrant Prejudice in Europe: Contact, Threat Perception, and Preferences for the Exclusion of Migrants*. *Social Forces*, 81: 909-936.
33. Meuleman, B; Davidov, E i Billiet, J (2009) *Changing attitudes toward immigration in Europe, 2002-2007. A dynamic group conflict theory approach*. *Social Science Research*, 38 (2): 352-365
34. Migration data portal (2020). *Migration data Europe*.
<https://migrationdataportal.org/regional-data-overview/europe> (pristupljeno 1.6.2020.)
35. Musterd, S. (2005): *Social and Ethnic Segregation in Europe: Levels, Causes, and Effects*. *Journal of Urban Affairs*, 27 (3): 331-348
36. Paas, T. i Halapuu, V. (2012) *Attitudes towards immigrants and the integration of ethnically diverse societies*. *Norface migration, Discussion Paper No. 2012-23*
37. Quillian, L. (1995): *Prejudice as a response to perceived group threat: Population composition and anti-immigrant and racial prejudice in Europe*. *American Sociological Review*, 60 (4): 586–611
38. Scheve, F.K. i Slaughter, M.J. (2001): *Labor Market Competition And Individual Preferences Over Immigration Policy*. *The Review of Economics and Statistics*, 83 (1): 133-145
39. Schlueter, E., Meuleman, B. i Davidov, E. (2013) *Immigrant Integration Policies and Perceived Group Threat: A Multilevel Study of 27 Western and Eastern European Countries*. *Social Science Research*, 42 (3): 670-682.
40. UNHCR (2020). *Asylum and migration*. [unhcr.org/asylum-and-migration.html](https://www.unhcr.org/asylum-and-migration.html)
(10.8.2020.)

Popis tablica

Tablica 1 Glavne zemlje podrijetla tražitelja azila	7
Tablica 2 Deskriptivna statistika promatranih varijabli	21
Tablica 3 Rezultati regresijske analize za model 1	25
Tablica 4 Rezultati regresijske analize za model 2	30
Tablica 5 Rezultati regresijske analize za model 3	32
Tablica 6 Rezultati regresijske analize za model 4	35
Tablica 7 Testiranje signifikantnosti korelacije makroekonomskih varijabli i stavova prema imigranitma	38
Tablica 8 Klasifikacija ES-ISCED razina obrazovanja.....	50

Popis grafikona

Grafikon 1 Usporedba broja migranata u euopskim zemljama 2010. i 2018. godine.....	5
Grafikon 2 Osobe koje prvi put podnose zahtjev za azil u 2010. godini prema dobi i spolu.....	6
Grafikon 3 Osobe koje po prvi put podnose zahtjev za azil u 2018. godini prema dobi i spolu	6
Grafikon 4 Najveći broj tražitelja azila po zemlji podrijetla u 2015. godini (u tisućama stanovnika)	7
Grafikon 5 Smrtni slučajevi tijekom migracije po mjesecima	8
Grafikon 6 Postotak zaposlenih imigranata u europskim zemljama od 2015. do 2018. godine	10
Grafikon 7 Postotak imigranata na rubu siromaštva od 2015. do 2018. godine	11
Grafikon 8 Korelacija između stavova prema imigrantima i BDP-a per capita.....	38
Grafikon 9 Korelacija između stavova prema imigrantima i stope rasta gospodarstva	39
Grafikon 10 Korelacija između stavova prema imigrantima i stope nezaposlenosti	39

Prilozi

Prilog 1

Tablica 8 Klasifikacija ES-ISCED razina obrazovanja

0	Nije moguće harmonizirati u ES-ISCED
1	ES-ISCED I, niže od niskog sekundarnog obrazovanja
2	ES-ISCED II, nisko sekundarno obrazovanje
3	ES-ISCED IIIb, donji nivo gornjeg sekundarnog obrazovanja
4	ES-ISCED IIIa, gornji nivo gornjeg sekundarnog obrazovanja
5	ES-ISCED IV, više strukovno obrazovanje
6	ES-ISCED V1, niže tercijarno obrazovanje, BA razina
7	ES-ISCED V2, više tercijarno obrazovanje, >= MA razina
8	Ostalo

Izvor: ESS (2020)

U hrvatskom obrazovnom sustavu ES-ISCED I obuhvaća da je osoba bez škole (do tri razreda osnovne škole), ima nedovršenu osnovnu školu (4 do 7 razreda) ili je završila osnovnu školu (8 razreda). U ES-ISCED II spada završena srednja strukovna škola u trajanju 1-2 godine (obrtnička, industrijska, KV), dok u ES-ISCED IIIb spada srednja strukovna škola u trajanju 3 godine (obrtnička, industrijska, VKV). Tehničke i srodne strukovne škole, škole za zanimanje u trajanju od 4 godine ili više te gimnazije spadaju u ES-ISCED IIIa kategoriju. ES-ISCED IV obuhvaća stručni studij na visokoj školi ili veleučilištu (2-3 godine) i preddiplomski stručni studij. ES-ISCED V1 obuhvaća preddiplomske sveučilišne studij za akademski naslov "baccalaureus" (3-4 godine) i umjetničke akademije, a ES-ISCED V2 specijalističke diplomske stručne studij (4-5 godina) i stručne dodiplomske studije.

Prilog 2

U ovome prilogu nalazi se skripta analize rada rađena u programskog jezika R

```
library(tidyverse)
```

```
library(haven)
```

```
library(readstata13)
```

```
ESS9e02 <- read.dta13('ESS9e02.dta')
```

```
ESS9e02 <- as_factor(ESS9e02, only_labelled = TRUE) ##pretvaranje chr stupaca u factore
```

```
stupci <- c("hincfel", "domicil", "dscrgrp", "uemp3m", "brnctr", "cntry", "gndr", "agea",  
"eisced", "imptrad", "trstplt", "imbgeco", "imueclt", "imwbcnt")
```

```
ESS9e02_filter0 <- ESS9e02 %>% select(stupci) %>% mutate_if(is.character, factor)
```

```
opisi_stupaca <- map(1:9, function(x) attr(ESS9e02_filter0[[x]], "label")) ##izvlačenje opisa  
stupaca ako zatreba
```

```
lapply(ESS9e02_filter0, levels) ##provjera svih levela unutar kodiranih varijabli
```

```
invalid <- levels(ESS9e02_filter0$imwbcnt)[12:14] ##leveli koji ne donose vrijednost npr.  
nepotpun,prazan itd.
```

```
ESS9e02_filter <- data.frame(lapply(ESS9e02_filter0[-8], function(x) {is.na(x[x %in%  
invalid]) <- TRUE; droplevels(x)})) ##zamjena tih odgovora sa NA
```

```
ESS9e02_filter <- ESS9e02_filter %>% add_column(ESS9e02_filter0[8]) ##dodavanje nazad  
agea
```

```
lapply(ESS9e02_filter, summary) #provjera NA po varijablama
```

```
ESS9e02_potpuni <- drop_na(ESS9e02_filter) ## brisanje redova sa NA vrijednostima
```

```
lapply(ESS9e02_potpuni, levels)
```

```
stav_podaci <- ESS9e02_potpuni %>% select(imbgeco,imueclt, imwbcnt) %>%  
lapply(as.numeric)%>% as.data.frame
```

```
stav_podaci$stav <- rowMeans(stav_podaci) ##određivanje prosječnog stava
```

```

ESS9e02_potpuni$stav <- stav_podaci$stav ##dodavanje stava na anketne podatke

library(readxl)

makro_podaci <- read_excel("makrovarijable.xlsx") ##podaci sa bdpom i stop_nez

final_podaci <- ESS9e02_potpuni %>% select(cntry, uemp3m, domicil, hincfel, gndr, dscrgrp,
brncntr, agea, eisced, imprtrad, trstplt, stav)

reg_podaci <- final_podaci

ESS9e02_potpuni <- ESS9e02_potpuni %>% mutate(imbgeco = as.numeric(imbgeco),imueclt
= as.numeric(imueclt), imwbcnt = as.numeric(imwbcnt))

##regresija

reg_model <- lm(stav ~ + . , data = reg_podaci)

reg_model2 <- lm(imueclt ~ + . , data = ESS9e02_potpuni[,c(-11,-13,-15)])

reg_model3 <- lm(imbgeco ~ + . , data = ESS9e02_potpuni[,c(-12,-13,-15)])

reg_model4 <- lm(imwbcnt ~ + . , data = ESS9e02_potpuni[,c(-11,-12,-15)])

summary(reg_model)

summary(reg_model2)

summary(reg_model3)

summary(reg_model4)

##makro podaci prikaz

##dodavanje prosječnog stava makro podacima

stav_zemlje <- reg_podaci %>% group_by(cntry) %>% summarise(pros_stav = mean(stav))

makro_podaci <- left_join(makro_podaci, stav_zemlje) %>% drop_na()

##export u csv za daljnu analizu u excelu

```

```
write.csv(ESS9e02_potpuni,"ESS9e02_potpuni.csv")
```

```
write.csv(makro_podaci, "makro_podaci.csv")
```

Životopis

Kristina Banovac rođena je 2.6.1995. u Zagrebu. Osnovnu školu je završila 2010. godine u Zagrebu. Maturirala je 2014. godine u Prvoj ekonomskoj školi u Zagrebu. Po završetku srednjoškolskog obrazovanja upisuje Preddiplomski sveučilišni studij Ekonomije na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu. Aktivno se koristi engleskim i njemačkim jezikom. Od informatičkih vještina koristi se paketom Microsoft Office i statističkim programima R, EViews i Gretl. Tijekom studiranja radi različite studentske poslove. Demonstrator je na katedri za financije, član je studentske udruge eSTUDENT i dobitnik stipendije Sveučilišta u Zagrebu za izvrsnost za akademske godine 2017./2018. i 2018./2019. U 2017. godini polaže predmet Analiza financijskog rizika na međunarodnoj ljetnoj školi na Universidade a Coruña u Španjolskoj. U 2018. odrađuje studentsku praksu u Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga te završava preddiplomski sveučilišni studij Ekonomija s pohvalom cum laude. Upisuje diplomski sveučilišni studij Ekonomija u 2018. godini. Tijekom diplomskog studija sudjeluje na programu studentske kulturne razmjene Work and Travel America.